

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

62. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2015/5

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: **Kérdések a tudományos eredmények nyílt hozzáféréséhez**

Cikkek

FEKETE Rita: **Open access és a felsőoktatási könyvtárak feladatai** 171

HOLL András: **Kutatási adatok kezelésének nemzetközi trendjei** 177

Műhelymunkák

MACZELKA Árpád: **Az Országos Széchényi Könyvtár szerepe a Civic Epistemologies projektben** 181

Beszámolók • Szemlék • Referárumok

LANG, Andrews S. I. D. – RIO-ROSS, Joshua: **Régi kéziratok átírása az Amazon „Mechanical Turk” szolgáltatása segítségével** (Ref.: Drótos László) 187

Hírek

A jövő könyvtára • A Révai Nagy Lexikona főszerkesztője • Kettőt hátra – nem lehet kedvezményes az e-könyvek áfája az EU-ban • Kevés magyar cég használja a cloudot • Magyar nyelvű könyvek a Gutenberg Projekt oldalán • Magyar siker a Barack Obama-könyvtár tervpályázatán • Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa • Megnyitotta kapuit a felújított mórhami könyvtár • Mi az e-könyv? Az e-book történet száz éve már elkezdődött • Olvassunk ingyen e-könyvet! • Sziesztázz az egyetemi könyvtárban! • Tanulni még mindig jobb papírból, az USA-ban is • Több e-könyv-olvasót adnak el – az árak marad • Újranyomatják a Vizsolyi Bibliát • Tisztújítás a Magyar Könyvtáros Egyesületben (Összeállította: Fonyó Istvánné) 190

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 62 • 2015/5

Summaries

FEKETE, R.: Open access and the tasks of academic libraries 171

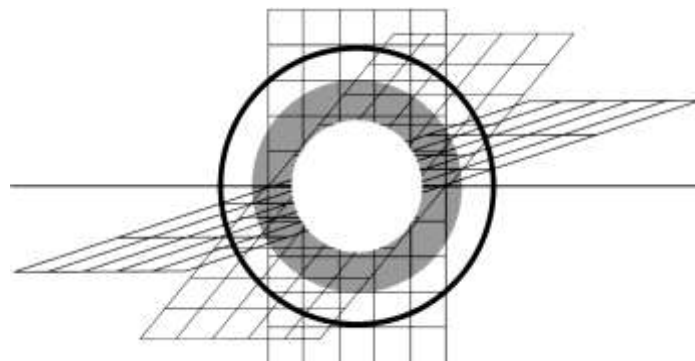
The paper summarizes the tasks and fields of activities related to open access which are carried out by academic and special librarians to support researchers as their primary users. It also includes an overview of the archiving policy of international publishers, and of the official standpoint of IFLA on open access (IFLA Statement on open access – clarifying IFLA's position and strategy).

HOLL, A.: International trends of managing research data 177

The storage and dissemination of research data is an evolving area today. This issue appears in the recommendations of the European Commission and in the requirements of research funds. Research results need to be checked and reproduced; while documentation and metadata are important prerequisites for preserving and making them accessible. Research Data Management (RDM) is not merely a task for researchers, information specialists and computer centres – libraries

MACZELKA, Á.: The role of the National Széchényi Library in the Civic Epistemologies project 181

The article presents a European Union project with the title: Civic Epistemologies – Development of a Roadmap for Citizen Researchers in the Digital Culture. The project belongs to EU's 7th Framework Programme. Its 12 partners from 11 European countries are representing four fields: memory institutions, professional-political decision makers, universities and e-infrastructure providers. The project aims to develop and validate a Roadmap to support the participation of European citizens in research on cultural heritage and digital humanities, with a special focus on the requirements and developments for the use of e-infrastructures in these activities. It is an objective to analyze the needs of researchers, citizens, cultural institutions and creative enterprises and to facilitate their common work. Based on the key findings a roadmap will be developed and validated through one pilot in Ireland and two case studies in the UK. Finally, the article discusses the current and future work of the National Szechenyi Library in the project.

Fekete Rita

Open access és a felsőoktatási könyvtárak feladatai*

Cikkemben arra törekszem, hogy a szakirodalom segítségével összegezzem azokat az open access-szel kapcsolatos feladatokat és tevékenységi köröket, melyekkel a felsőoktatási és a szakkönyvtárak dolgozói segíthetik elsődleges felhasználóikat a kutatókat. Beszámolóm tárgyát képezi továbbá a nemzetközi kiadók open access archiválási politikájának áttekintése, valamint az IFLA Statement on open access – clarifying IFLA's position and strategy az International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) hivatalos állásfoglalásának ismertetése az open access-ről.

A téma aktualitása

Az információs társadalom újszerű kihívásai közt a könyvtárak feladata, hogy folyamatosan definiálják a helyüket, szerepüket és feladataikat a társadalomban. Munkánk során minduntalan fel kell tennünk magunknak azokat az ismerős kérdéseket, hogy kik vagyunk, mely célcsoportnak, mit és hogyan szolgáltatunk. Bár ezek a kérdések és a rájuk adott válaszok nyilvánvalónak tűnhetnek a könyvtártudomány kutatási területeinek és diskurzusainak rohamos fejlődése mellett, mégsem tehetjük meg, hogy figyelmen kívül hagyjuk őket. Az újabb trendek közt helyezkedik el az open access is, melynek helyét és a vele kapcsolatos feladatköröket meg kell határoznunk és be kell építenünk a hétköznapi könyvtári munkafolyamatok közé.

Az open access a tudományos közlés folyamatait alapjaiban változtatta meg és az elsődleges csoport, akikre a legnagyobb hatást gyakorolta, a felsőoktatási és szakkönyvtárak felhasználói, a kutatók voltak. Remek példa erre a hazánkban 2014. szeptember 24–26-án 11. alkalommal, az *Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma*, a *Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége* és a *Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára* által szervezett **Informatio Scientifica – Informatio Medicata** konferencia is, melynek idején témája az Open access-open science volt. Ennek kapcsán fontos megemlítenünk, hogy könyvtáros szakemberekként annak érdekében, hogy minőségi és az open access tekintetében naprakész szolgáltatásokat biztosítsunk a felhasználóink – ez esetben a kutatók – számára, állandóan figyelniük kell a nemzetközi és a hazai szakirodalom alakulását. A téma aktualitásának jogsultságát indokolja az *IFLA Trend Report 2012* is.

Az IFLA munkatársai a társadalomtudományok diszciplínáinak kutatóival, szakértőkkel, támogatókkal és más érintettekkel közös kutatásokat végezve határozták meg azt az öt trendet, melyek meghatározó tényezők lehetnek és befolyásolhatják a könyvtárak információs társadalomban betöltött szerepét. Az öt trend komplex módon kapcsolódik egymáshoz, s mindegyiknek fontos rész a különböző formátumú információk megjelenésének, terjesztésének, feldolgozásának, szolgáltatásának, használatának és ezek változásainak vizsgálata.

Végül ne feledkezzünk meg azokról a hivatalos open access ajánlásokról és törvényi szabályozásokról sem, amelyek egyre több országban lépnek hatályba. Az Amerikai Egyesült Államokban 2009 óta törvény szabályozza, hogy az *U.S. National Institute of Health* által finanszírozott kutatások eredményeként született publikációkat a megjelenésüket követően elérhetővé kell tenni az ingyenes hozzáférésű PubMed Central-ban.¹

A téma aktualitásának megítélését sokféleképpen lehet értelmezni. A cikk megírásakor – a teljesség igénye nélkül – azokat a szempontokat vettem figyelembe, amelyeknek a könyvtárügy számára gyakorlati jelentőségük van, s a könyvtárak mindennapi működésére lehetnek hatással (1., 2., 3. táblázat).

* A cikk a San José State University által megrendezett 2014. évi Library 2.0 konferenciájának magyar szekciójában elhangzott előadás alapján készült.

Összegzés a kiadók open access archiválási politikájáról²

A nagy múltra visszatekintő, elismert nemzetközi kiadók tisztában voltak azzal, hogy sikeres fennmaradásuk érdekében meg kell változtatniuk a kiadói politikájukat, alkalmazkodva a nyílt hozzáférés kezdeményezés elveihez. A legtöbb vezető nemzetközi kiadó egészen hamar, a 2000-es évek első felében elkezdett open access publikációkat, később pedig folyóiratokat kiadni. Habár a legtöbb kiadónak van open access politikája, továbbra is azt tapasztaljuk, hogy még mindig nem létezik egységes rendszer. Ennek egyértelmű oka, hogy mindegyik kiadó igyekszik a saját és szerzőik érdekeit egyaránt figyelembe venni. Ám ennek következtében a több ezer folyóirat kiadásával foglalkozó vállalatok túlzással ugyan, de mindegyik kiadványukra különböző politikát, más-más árakat és szerző jogi korlátokat határoznak meg.

A kiadók általában három: az arany, a zöld és a hibrid kategóriába sorolható kiadványt különböztetnek meg, amelyek általában párhuzamba vonhatók a vállalat kiadói politikájával. Az arany vagyis a „gold” publikációk esetében a felhasználó szemszögéből egyértelműen a teljes, térítésmentes, azonnali hozzáférésről beszélhetünk. Ugyanakkor előfordulhatnak kivételek is, a *BioMed Central* bizonyos publikációtípusokat (folyóirattól függően kerülnek meghatározásra), mint például kommentárok, viták és konferenciajelentések előfizetés útján tesznek teljes szöveggel elérhetővé. A szerzők számára az arany út biztosítja a pre- és posztprintek, valamint a kiadói változatok archiválását is. Itt érdemes megemlítenünk azokat a kiadókat, amelyek csak gold open access folyóiratok kiadásával foglalkoznak, ám független indulásukat követően partnerkapcsolatot alakítottak egy nagyobb kiadóvállalattal. Példa erre a *BioMed Central* és leányvállalatai, a *Chemistry Central*, valamint a *PhysMath Central*, melyek 2008-ban egyesültek a *Springer Science+Business Media* vállalattal, míg a *Cogent OA* kiadót a *Taylor & Francis Group* alapította.

A kiadói politikák közt megjelenő legnagyobb eltéréseket a zöld azaz green publikálási módok mutatják, ugyanis nemcsak a kiadók, de az általuk zöld kategóriába sorolt folyóiratok kiadási politikája közt is számos eltérést tapasztalhatunk. A zöld úttal általában a publikációk egyes fázisaiban elérhető dokumentumok felhasználási jogait korlátoz-

zák a szerzők számára. Mit is jelent ez? Az általam vizsgált legtöbb kiadó green publikálási politikája engedélyezi a preprintek szabad felhasználását, míg a posztprintek esetében bizonyos embargóidőt határoznak meg. Vegyünk alapul néhány példát. Az *Oxford University Press* 12 hónap embargóidőt határoz meg a tudományos, technológiai és orvostudományi, 2 év embargóidőt a bölcsészettudományi cikkekre vonatkozóan. A *Springer Open* esetében a pre- és posztprinteket, valamint a kiadói változatokat is szabadon felhasználhatják a szerzők. Ám a hagyományos előfizetésen alapuló folyóiratok esetében a pre-, valamint a posztprintek csak 12 hónappal a publikálást követően archiválhatók. Az *Elsevier* honlapján feltüntetett kiadói politika szerint a preprintek bármilyen céllal felhasználhatók – kivétel ez alól a *Cell Press* és a *The Lancet* által gondozott egyes folyóiratok –, a posztprintek szabadon archiválhatók szerzői illetve intézményi repozitóriumokban nullától egészen harminchat hónapig terjedő embargóidőn belül folyóirattól függően. A *Sherpa/Romeo* összegzése szerint léteznek olyan kivételek, ahol az Elsevier kiadó a pre- és posztprintek mellett a kiadói változatok nyilvános archiválását is engedélyezi, ilyenek például a következő folyóiratok: *Cancer Treatment Communications*, *Current Therapeutic Research*, *Epidemics*, *FEBS Open Bio*, *Journal of Cancer Policy*, *Nuclear Physics B*, *Physics Letters B*, *Physics of the Dark Universe*, *Results in Physics*. A korábban említett *Lancet* és a *Cell Press* kiadványcsoport csupán a posztprint nyilvános archiválását teszi lehetővé.³

1. táblázat

A kiadók és kiadványtípusaik

Kiadó	Kiadványtípus		
	Gold	Green	Hibrid
BioMed Central	Gold		
Chemistry Central	Gold		
Cogent	Gold		
Elsevier	Gold	Green	Hibrid
OMICS Group	Gold		
Oxford UP	Gold	Green	Hibrid
PLOS	Gold		
SAGE	Gold	Green	Hibrid
Springer	Gold	Green	Hibrid
Taylor&Francis	Gold	Green	Hibrid
Wiley	Gold	Green	Hibrid

2. táblázat

A kiadók és az open access politikák indulási éve

Kiadó	Indulási év	Kiadói politika		
BioMed Central	2000	Gold		
Chemistry Central	2006	Gold		
Cogent	2013	Gold		
Elsevier	2005	Gold	Green	Hagyományos
OMICS Group	2007	Gold		
Oxford UP	2004	Gold	Green	Hagyományos
PLOS	2003-2007	Gold		
SAGE	2011	Gold	Green	Hagyományos
Springer Open	2010	Gold		
Springer Open Choice	2004	Gold		Hagyományos
Taylor&Francis	2006	Gold	Green	Hagyományos
Wiley OA	2011	Gold		
Wiley Online Open	2004	Gold		Hagyományos

Végül, de nem utolsósorban ejtsünk néhány szót a harmadik kiadványtípusról is. A hibrid kiadványok esetében több ezer folyóiratról beszélhetünk, melyek egyszerre biztosítják szerzőik számára az open access és a hagyományos publikálás lehetőségét egy azon folyóiratban. Ahogy azt a számok is mutatják, ezek a folyóiratok igen kedveltek a kiadóknál.

3. táblázat

A gold cikkeket közlő folyóiratok száma

Kiadó	Folyóiratok száma
BioMed Central	>250
Chemistry Central	6
Cogent	18
Elsevier hibrid	1600
Elsevier fully open	>100
OMICS group	~500
Oxford fully open	29
PLOS	7
SAGE pure gold	~35
Springer Open	>195
Taylor&Francis OA	~38
Taylor&Francis Open Select (hibrid)	>1600
Wiley Open Access	~50
Wiley Online Open	>1300

IFLA Statement on open access – clarifying IFLA's position and strategy⁴

(Az IFLA állásfoglalása a nyílt hozzáférésről – megvilágítva az IFLA szerepét és stratégiáját)

2005-ben az akkor még előzetesen megválasztott, majd később hivatalosan kinevezett IFLA-elnök *Alex Byrne* és elődje *Kay Raseroka* közösen dolgozták ki azt a három pillért, amelyben meghatározzák az IFLA eszmeiségét. A *Könyvtáros Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetségének* három pillére szerint a tagság, a szakma és a társadalom jelentik a választ a kik vagyunk, mit teszünk és miért kérdésekre. Ezek alapján az IFLA egy olyan érdekképviselői szövetség, amely egyetemes szinten, aktív szerepet tölt be az aktuális társadalmi változások megvitatásában. Tagjai a világ minden tájáról, minden könyvtártípust és könyvtári közösséget képviselve vesznek részt az IFLA eszmeiségének megvalósításában. Mindezek mellett pedig irányt mutatnak az új szakmai kihívásoknak és kidolgozzák a legújabb trendeket.⁵ Éppen ezért vélem indokoltnak az IFLA Statement on open access – clarifying IFLA's position and strategy tartalmi ismertetését.

Az IFLA Governing Board 2011-ben adta ki hivatalos állásfoglalását a nyílt hozzáférés kezdeményezéséről. Ahogy a dokumentum megnevezésében is olvasható, a nyilatkozat része az IFLA open access stratégiájának tisztázása is. Az IFLA a Berlieni Nyilatkozat aláírásával kapcsolódott be az

open access mozgalomba, így az abban megfogalmazott definíciót a nyílt hozzáférésről, sajátjaként használja az eredeti dokumentumra hivatkozva.

Az IFLA elsődlegesen a tudományos kommunikáció hagyományos modelljének megtorpanásában látta az első számú problémát, mely nem alkalmazkodott az információs társadalom újabb igényeihez, nevezetesen az információhoz való szabad hozzáféréshez és az ezzel járó új lehetőségekhez, kihívásokhoz. A gazdasági nehézségekkel küzdő felsőoktatási intézmények és könyvtárak számára továbbra is problémát jelent a legnívósabb tudományos folyóiratok előfizetése. A rendkívül hosszú lektorálási idő hátráltatja a kutatókat, akiknek sok országban láthatatlan marad a tudományos tevékenységük, ennek következtében nem kapják meg a globális szintű tudományos elismerést. A felhasználó nem fér hozzá a számára szükséges szakirodalomhoz, ennél fogva hátrányba kerül saját tudományos fejlődése. E szempontokat figyelembe véve a hozzáférés korlátozása a társadalom egészére negatív hatást gyakorol.

A nyílt hozzáférés azáltal, hogy láthatóvá teszi a tudományos eredményeket és biztosítja naprakész terjesztését, lehetővé teszi azok társadalmi hasznosítását. A publikációkhoz való hozzáférés révén esélyegyenlőséget teremthet a fejlett és a fejlődő, valamint a harmadik világ országai között.

A dokumentumban foglaltak alapján a könyvtárak megváltozott szerepköréhez új feladatkörök is társultak. Az IFLA megítélése szerint a könyvtáraknak szerepet kell vállalniuk a tudományos kommunikációban megjelenő technikai fejlődés elősegítésében, emellett biztosítaniuk kell a publikációkhoz való magas színvonalon történő, hosszú ideig tartó és felhasználóbarát hozzáférést. Az új publikációs forma megkívánja a kutatók és a könyvtárosok közötti újszerű együttműködést, melynek része az open access kiadványokban történő publikálás segítése, valamint az intézményi és tudományos repozitóriumok építése és működtetése.

Az IFLA állásfoglalása arra ösztönzi tagjait, hogy a nemzeti és tudományos szakkönyvtárak vegyék fel a kapcsolatot a mindenkor kormányok képviselőivel, s velük együttműködve minden ország dolgozza ki az open access-re vonatkozó irányelveket és törvényi szabályozásokat.

Mind a mellett, hogy az IFLA partneri kapcsolatokat létrehozva csatlakozik a különböző nemzetközi open access mozgalmakhoz, intézményekhez, szervezetekhez és programokhoz (SPARC (US/Europe/Japan), COAR, OASPA, Bioline International, DOAJ) a szervezet IFLA Strategic Plan 2010–2015 dokumentumában is a célok között szerepel a nyílt hozzáférés támogatása. A *World Library and Information Congress: IFLA General Conference and Assembly*, vagyis az IFLA éves konferenciáinak pedig folyamatos részévé válnak az open access diskurzusai.

A felsőoktatási könyvtárak feladatai⁶

A továbbiakban a nemzetközi és a hazai szakirodalmat felhasználva, esetenként továbbgondolva összegzem azokat a feladatokat, amelyekkel a felsőoktatási és a szakkönyvtáraknak a jövőben érdemes lehet és kell is foglalkozniuk annak érdekében, hogy megfelelő open access szolgáltatásokat tudjanak nyújtani.

A könyvtárak és a felhasználók közötti kommunikáció elengedhetetlenül fontos szolgáltatásaink kiépítésekor és fenntartásakor. A nyílt hozzáférés esetében az igényfelmérések mellett lehetőség szerint érdemes lehet rendelkezésre bocsátania a könyvtáraknak egy olyan platformot, ahol a kutató válaszokat kaphat kérdéseire. A nemzetközi kiadói politikákat vizsgálva láthattuk, hogy a legtöbb kiadó eltérő open access politikát folytat. Ehhez mérten kell a könyvtárosoknak és a könyvtáraknak biztosítaniuk azokat a naprakész információkat, amelyek segítséget jelenthetnek a kutatók számára. A kiadókhoz hasonlóan, akik open access politikájukat hivatalos weboldalaikon teszik közzé, a könyvtáraknak is érdemes lehet egy online platformon összegyűjteni és folyamatosan frissíteni a kiadói open access politikákat. Meglehetően több open access gyűjtőoldal van, melyek hasonló szempontokat követve szervezik honlapjaikat, mégsem jelentenek teljes egészében segítséget a kutatóknak. A Sherpa/Romeo adatbázis jó példa arra, hogy bár összegzi a kiadók open access politikájának fontosabb ismérveit, azonban a teljes körű tájékozódáshoz linkek segítségével a kiadó honlapjára vezet. Az adatbázis így alkalmatlan arra, hogy egyszerre több kiadó open access politikáját a számunkra releváns adatokkal egyszerre figyelhessük.

A könyvtárosok számára alapkövetelmény az adott szakterület nemzeti és nemzetközi repozitóriumi-

nak ismerete. Szintén a könyvtárak feladata, hogy részben vagy egészben vállalják az intézeti és tudományos repozitóriumok tartalmi koordinálását.

A kutatói munka támogatása mellett ne feledkezzünk meg a könyvtáros hallgatók és a doktori iskolákban résztvevők felkészítéséről sem. A nyílt hozzáféréssel kapcsolatos ismeretanyag összegzésének és átadásának mindkét célcsoport számára meghatározó jelentősége van.

A könyvtárak feladataihoz tartozik az open access beszámolók, tanulmányok és felmérések készítése az egyes tudományterületeken belül, akár földrajzi régiók összehasonlításával, melyek az eredmények prezentálása mellett új irányelvek és célkitűzések megfogalmazásában játszhatnak szerepet. Hasonló szempontok alapján történhet a könyvtári konzorciumok stratégiáinak és riportjainak elkészítése intézmények és kormányok számára egyaránt.

Végül pedig ne feledkezzünk meg a könyvtári stratégiákról sem, melyek a tudományos könyvtárak alapdokumentumaiként reprezentálhatják az intézmény terveit, céljait és feladatait a nyílt hozzáférés területén.

Összegzés

Áttekintő jellegű cikkem célja az volt, hogy az eddigi, valamint új ismereteink összegzésével felhívjam a figyelmet a felsőoktatási és szakkönyvtárainkra váró feladatokra, melyek létjogosultságát nemcsak a nyílt hozzáférés kezdeményezés megjelenése és térhódítása indokolják, hanem az információs társadalomban végbemenő fejlődési folyamatok is, melyek terjedése egyre több tudományterület esetében jelzik a paradigmaváltás szükségességét. Nem véletlen az sem, hogy az IFLA több mint egy évtizede próbálja a különböző könyvtártípusok szerepét és jelentőségét a társadalmi alrendszerek egészére kiterjeszteni.

Megjegyzések és irodalom

- ¹ BAJOMI Bálint: Hagyományos versus Open Access publikálás. = Ökológiai Blog – Az MTA Ökológiai Kutatóközpont blogja <http://okologiablog.hu/node/135> (2014.07.15.)
- ² A továbbiakban a BioMed Central, a Chemistry Central, a Cogent OA, az Elsevier, az OMICS Group, az Oxford University Press, a PLOS, a SAGE, a Springer, a Taylor&Francis valamint a Wiley nemzetközi kiadók hivatalos honlapján közzé tett open access

politikák alapján mutatom be a szerzők számára biztosított különböző archiválási lehetőségeket:

BioMed Central: <http://www.biomedcentral.com/>
Chemistry Central <http://www.chemistrycentral.com/>
Cogent OA <http://cogentoa.tandfonline.com/>
Elsevier <http://www.elsevier.com/>
OMICS Group <http://omicsonline.org/>
Oxford University Press
<http://www.oxfordjournals.org/en/>
PLOS <https://www.plos.org/>
SAGE <http://online.sagepub.com/>
Springer <http://www.springer.com/gp/>
Taylor&Francis <http://www.tandfonline.com/>
Wiley <http://onlinelibrary.wiley.com/>

- ³ Sherpa/Romeo
<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/search.php?id=30&la=hu&flDnum=|&mode=simple&format=full> (2014.08.02.)
- ⁴ IFLA Statement on open access - clarifying IFLA's position and strategy 2011. április 15.
<http://www.ifla.org/files/assets/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access.pdf> (2014.07.26.)
- ⁵ KOOPMAN, Sjoerd, Haraszi Pálné: Könyvtárak jövőképe a világban, szerepük a WSIS-folyamatban – 1. rész = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 4. sz. 2006.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4379&iss_ue_id=471 (2013.10.03.)
- ⁶ A fejezet összeállításához a következő szakirodalmat használtam:
ALBERT, Karen M.: Open access: implications for scholarly publishing and medical libraries = Journal of Medical Library Association, 94. évf. 3. sz. 2006. 253–262. p.
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1525322/> (2014.07.03.)
BÁNHEGYI Zsolt: Nyílt Hozzáférés Kezdeményezés (Open Access Initiative) – Kitekintés és körkép = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50. évf. 6-7. sz. 2003.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2093&iss_ue_id=66 (2014.06.27.)
DUDÁS Anikó: Választható nyílt hozzáférés (Open Access Open Option) - Az Oxford University Press és a Cambridge University Press folyóiratainak modellje = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 9. sz. 2007.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4777&iss_ue_id=486 (2014.07.10.)
HOLL András: A nyílt hozzáférés nemzetközi és hazai áttekintése = Könyv és nevelés, 15. évf. 2. sz. 2013.
http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/a_nyilt_hozzaferes_nemzetkozi_es_hazai_attekintese (2014.06.27.)

KARÁCSONY Gyöngyi: A Debreceni Egyetem elektronikus archívuma: a nyílt hozzáférés lehetőségei = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 8. sz. 2007.

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4765&is_sue_id=485 (2014.07.10.)

NICHOLAS, David – ROWLANDS, Ian: Open access publishing: The evidence from the authors. = Mit gondolnak a szerzők a szabad hozzáférésű publikálásról?/ (ford.) Koltay Tibor. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 3. sz. 2006.

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4360&is_sue_id=470 (2014.06. 28.)

PORTER, Cynthia: Editorial Board Thoughts: Is Open Access the Answer? = Information Technology & Libraries, 30. évf. 1. sz. 2011. 6. p.

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=58478961&site=ehost-live> (2014.07.07.)

SZÉKELY Levente: Egy lépéssel előbbre a digitális tudományos világban – Szakmai konferencia a publikációk elektronikus hozzáférhetőségéről. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 1. sz. 2007.

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4620&is_sue_id=478 (2014.07.10.)

TOMASZ Gábor: Átalakulóban a tudományos folyóiratok kiadási modellje. = Educatio, 22. évf. 3. sz. 2013. p. 348–362.

http://epa.oszk.hu/01500/01551/00065/pdf/EPA01551_educatio_13_03_348-362.pdf (2014.07.20.)

The impact of open access on librarians: Insights from librarian interviews. = SWETS Blog 2012. Oct. 17.

<http://www.swets.com/blog/the-impact-of-open-access-on-librarians#.VDJLw1f1PdX> (2014.08. 16.)

YIOTIS, Kristin: The Open Access Initiative: A new paradigm for scholarly communications. = A nyílt hozzáférés kezdeményezés: a tudományos kommunikáció új paradigmája/ (ford.) Bánhegyi Zsolt = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 3. sz. 2006.

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4359&is_sue_id=470 (2014.06.27.)

Beérkezett: 2015. IV. 17-én.

A szleng helyét átveszik az emodzsik

Az Instagramon majdnem minden második szöveg tartalmaz ilyen jeleket, a leggyakrabban a finnek élnek ezzel a megoldással.

Thomas Dimson, az Instagram munkatársa tanulmányozta a szolgáltatás bejegyzéseit, hogy rájöjjön arra, miként nyertek teret és tettek szert egyre nagyobb jelentőségre az emodzsik. Az Instagram rendszerében fellelhető szövegek közel 50 százalékában vannak emodzsik. Annak ellenére, hogy az oldal a kezdetektől támogatta azok használatát, csak azután kezdtek elterjedni, hogy

2011-ben az iOS, majd 2013-ban az Android rendszerében is megjelentek. (Érdekesség, hogy az Apple már különböző bőrszínű emodzsikat tesztel.)

Az emodzsik a zárójelek és egyéb írásjelek kreatív kombinációjával kialakított, szöveges üzenetben vagy e-mailben érzelmek kifejezésére hivatott hangulatjelek (emotikonok) bonyolultabb megfelelői. A jelrendszer szülőhazája Japán. Az Instagramon a finn felhasználók szöveges bejegyzéseinek 63 százalékában voltak megtalálhatók ilyenek, az amerikai internetezőknél ez az arány csupán 38 százalék volt, míg a sereghajtó ebből a szempontból 10 százalékkal Tanzánia.

Dimson megalkotott egy algoritmust, amely képes elolvasni a szövegeket és előre megmondani bizonyos szavak vagy emodzsik jelentését. Amennyiben az algoritmus téved, akkor képes tanulni a hibáiból. Emellett öt emodzsit mutatott be, amelyeket a leggyakrabban használnak az emberek az Instagramon és megállapította, hogy ezek az írásjelek lassan kiváltják az internetes szlenget. A jövőben folytatódhat ez a tendencia, a LOL vagy a XOXO helyett is emodzsik jelenhetnek majd meg. De azt persze nem lehet tudni, hogy a ROTFL, az OMG és más kifejezések eltűnnek-e, s ha igen, mikor a világhálóról.

/Forrás: <http://sg.hu/cikkek/112188/a-szleng-helyet-atveszik-az-emodzsik/>

(B. Bné)

Holl András

Kutatási adatok kezelésének nemzetközi trendjei*

A kutatási adatok – angolul research data – a tudományos kutatás nyersanyagai, új tudományos eredmények megalapozói. „Létrejöhhetnek megfigyelések, kísérletek, szimulációk eredményeképpen, vagy korábban gyűjtött adatok összegyűjtésével, válogatásával, feldolgozásával.”¹ „Kutatási adatokat – más információ típusoktól különbözően – eredeti tudományos eredmények létrehozására irányuló elemzés céljából gyűjtene, figyelnek meg vagy hoznak létre.”² „A kutatási adatok rögzített tényjellegű anyagok, melyeket a tudományos közösség elfogad és megőriz a kutatási eredmények igazolásához.”³

Sok esetben a kutatási adatokat konkrét vizsgálatok számára állítják elő egyéni kutatók vagy kutatócsoportok, kutatási projektek keretében. Ekkor hozzáférhetővé tételük az adott kutatás ellenőrizhetőségét, reprodukálhatóságát célozza. Más esetekben a kutatási adatok gyűjtése és felhasználása egymástól elválik: az adatokat egy felmérési (survey) jellegű program keretében hozzák létre, nem konkretizált, de előre láthatóan fontos jövőbeli kutatások nyersanyagául, és gyakorta szabadon hozzáférhetővé teszik (pl. *Human Genome Project*⁴). Előfordul az is, hogy az egyedi, konkrét kutatási projektek céljára létrehozott adatokat adatbázisba szervezik, és további kutatások céljára hozzáférhetővé teszik (pl. *Hubble Space Telescope* adatai a *MAST*-ban⁵). A nagy adatbázisok célja a kutatási adatok újrahasznosítása. A HST esetében az adatok másodlagos felhasználásából keletkező tudományos publikációk mennyisége mára meghaladja az eredeti megfigyelők cikkeinek számát.⁶

Tudományos adatarchiválás a digitális korszak előtt is létezett: adattárak, rajztárak, fotótárak, dokumentációtárak, lelettárak voltak, vannak számos intézményben. Ezeket a kvalifikált kutatók látogathatták, a tartalomhoz hozzáférhettek. Az adatokat számos esetben publikálták. A tudományos szakcikk megalkotásának elemei a számadatok, táblázatok, grafikonok és fotók. Azonban a nagy mennyiségű adat publikálása költséges, nem mindig lehetséges. *Konkoly Thege Miklóst* megrótták a nagy mennyiségű adat publikálása miatt (Vargha, 2001). Számos folyóirat indított külön kiegészítő sorozatot (*Erganzungsschriften, Supplement Series*) nagy mennyiségű adat közzétételére. Mára az adatok túlnyomó része digitális formában keletkezik, és a

hozzáférhetőség, kezelhetőség, feldolgozhatóság, sok esetben a megőrzés érdekében a régi adatokat digitalizálják.

Az interneten való hozzáférhetőség jelentősen megkönnyíti az újrafelhasználást. Az adatok felhasználását korábban gyakorta engedélyhez kötötték, mára terjed a nyílt hozzáférés alkalmazása.

Az Európai Bizottság ajánlása⁷ szerint:

"Open access policies aim to provide readers with access to peer-reviewed scientific publications and research data free of charge as early as possible in the dissemination process, and enable the use and reuse of scientific research results."

"Open access to scientific research data enhances data quality, reduces the need for duplication of research, speeds up scientific progress and helps to combat scientific fraud."

Az MTA TK Kutatási Dokumentációs Központja weblapján⁸ a következő érveket olvashatjuk az adatok megosztásának hasznáról:

- mert elősegíti a tudományos vitát,
- mert a cikkeinkhez be lehet linkelni az adatokat,
- mert adatfelhasználók és adatlétrehozók közötti új együttműködést tesz lehetővé,
- mert elősegíti az átláthatóságot és számonkérhetőséget,

* Előadás, Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár, Publikációmenedzsment műhelysorozat, 2015. március 25.

- mert hozzájárul a tudományos módszerek fejlődéséhez,
- mert csökkenti a tudományos kutatás költségeit,
- mert hatásosabbá és láthatóbbá válnak a tudományos eredményeink,
- mert növeli a tudós elismertségét,
- mert kiváló oktatási anyag lehet belőle.

A kutatási adatok megosztása a kutatók számára nem mindig könnyű. Itt is megfigyelhető az a kettősség, ami a publikációkhoz való nyílt hozzáférésnél: vannak, akik lelkesen gyakorolják már hosszú idő óta, mások tartanak tőle, ellenállnak. A legfontosabb ellenérv talán az, hogy a kutatási adatok értékesek: pénz- és munkabefektetés árán jönnek létre, és gyakorta további publikációk készítéséhez való információkat rejtenek. Ám tudjuk, hogy a kutatók sokszor „ülnek” az adatokon, másnak nem adják, maguk csak komótosan foglalkoznak vele, vagy egyáltalán nem. Ez esetben a kutatást finanszírozó, a munkáltató avatkozhat be – a kutatásba fektetett összeg jobb hasznosulása érdekében elvárhatja a nyilvánosságra hozatalt, többnyire türelmi idő elteltével. A már említett HST esetében a megfigyelő csoport dolgozhat az adatokkal egy évig – utána nyilvánossá válnak. Ez egyrészt nyomást gyakorol a kutatókra, hogy publikáljanak hamar, másrészt növeli a másodlagos publikációk számát. A módszer bevált.

Nehezebben kezelhető, etikai problémák jelentkeznek az orvostudományban vagy szociológiában – ahol az adatok a kutatások alanyainak személyiségi jogait, érdekeit érinthetik. Ezekre a kutatásokra jelenleg általában szigorú szabályozások vonatkoznak – az összegyűjtött adatokat az elsődleges felhasználás után gyakorta meg kell semmisíteni, további kutatásokra már nem használhatók fel. Jelentős tudományos haszonnal járhatna, ha például a különböző gyógyszerekre vonatkozó klinikai vizsgálatok adatait egy nagy adatbázisba lehetne tölteni. Egy lehetséges megoldás az anonimizálás – de ez sem mindig tökéletes.

A kutatási adatok mások által való felhasználhatóságát sok munkabefektetéssel lehet megteremteni – megfelelő dokumentációt, metaadatokat kell biztosítani. Ha ezt a munkát a kutatók értékelésénél nem veszik figyelembe, kevés adat lesz nyilvános. A nyilvánossá tett adatok – és a rájuk történő hivatkozások számbavétele megkezdődött, a Thomson Reuters például létrehozta a Data Citation Indexet. Nehéz a kutatási eredményeket ellenőrizni, reprodukálni, ha az adatok nem hozzáférhetők, nyilvánosak. Nem szabadna előfordulnia,

hogy a kutatók az adataik manipulálásával befolyásolják az eredményeiket. A tudományos csalás eseteinél gyakrabban fordul elő az adatok kozmetikázása. Itt leginkább a tudományos folyóiratok szerkesztőségeinek van lehetősége beavatkozni. Egyre több folyóirat követeli meg a cikkekhez használt kutatási adatok nyilvánosságra hozatalt. Érdemes a *Public Library of Science* gyakorlatát említeni.⁹

Hogyan lehet a kutatási adatokat hozzáférhetővé tenni és megőrizni? Ma is léteznek adatközlésre (vagy legalábbis közzétett adatok leírásainak publikálására) szakosodott folyóiratok – ilyen a *Scientific Data* (Nature Publishing Group) vagy a *Journal of Astronomical Data*. A *Nature* általánosságban követeli meg az adatok elérhetővé tételét.¹⁰ A hazai *Information Bulletin on Variable Stars* a cikkek mellett közli az adatokat is az interneten. Többnyire azonban a kiadók nem kívánnak adatokkal foglalkozni – az adatokat repozitóriumban kell elhelyezni és DOI azonosítóval ellátni. Ezekre az azonosítókra lehet a cikkekben hivatkozni. Léteznek általános, adatok megosztására használható repozitóriumok, mint a *figshare*, és vannak egyes tudományterületeken használtak, mint a *Dryad*¹¹. Adatok kerülhetnek intézményi repozitóriumokba is – az MTA KIK REAL-jában is vannak DOI azonosítóval ellátott, egy, a PLoS ONE-ban megjelent cikkhez kapcsolódó adatállományok.

Az adatállományok azonosítására mára egyértelműen a DOI használata terjed. Kifejezetten adatok azonosítására szerveződött a *DataCite*¹² ügynökség, melynek az MTA KIK is tagja. A DOI azonosítóhoz leíró, az állomány megtalálásának céljára való (discovery level) metaadatokat kell megadni. A cél itt elsősorban az idézhetőség megteremtése. (Az adatállományok leírására bonyolultabb, hierarchikus sémák szolgálhatnak, ezek a jogi, technikai, származási jellegű metaadatok mellett részletes szakmai metaadatokat is kell, hogy tartalmazzanak.) A szakmai leírás követelménye miatt sok esetben tudományterületi, szakosodott repozitóriumokban való elhelyezést kívánhat. A megfelelő leírás követelménye erős érv az adatok és publikációk (cikkek, monográfiák) szoros kapcsolata mellett. Már foglalkoztunk azzal, hogy a cikk szempontjából miért szükségesek az adatok. De az adatok szempontjából is szükséges a kapcsolat megteremtése olyan cikkekkel, amelyekben az adatgyűjtés motivációja, módszere, az adatkezelés le van írva, sőt, ahol esetleg egy tudományos felhasználás is szerepel. Ha a kutatási adatok nem a folyóiratoknál, nem a cikkekhez kapcsolva találha-

tók meg, hanem egy repozitóriumban, adatbankban, fontos hogy a metaadatok között az adatokat leíró, az adatokat feldolgozó tudományos közlemények bibliográfiai azonosítói is bekerüljenek.

A kutatási alapok, tudományfinanszírozók egyre gyakrabban követelik meg az adatok elérhetővé tételét. Ez a feltétel hosszú ideje szerepel már az OTKA szerződéseken is. Egyre több kutatási alap követeli meg a pályázatok beadásánál, szerződéskötésnél az adatok kezelésének tervezését (Data Management Plan). Ugyanakkor sokszor be lehet tervezni az adatok feldolgozásának, archiválásának költségeit is.

Megjelenik az EU Horizont 2020 programjában is a tudományos adatok kezelésének kérdése. Az adatkezelésre való felkészülés szerepel az OpenAIRE projekt jelenlegi és ezelőtti fázisában is. Az Európai Bizottság idézett állásfoglalása a tagállamokat is szabályozás kimunkálására kötelezi. Hasonló irányelvek, célkitűzések megjelennek az OECD és az UNESCO különböző dokumentumaiban is. Kathleen Shearer (COAR) készített egy összeállítást a kutatási adatokra vonatkozó politikákról¹³.

A kutatás minőségének emeléséhez lényegesen hozzájárul az előzetes tervezés, a megfelelő adatkezelés. A legnagyobb nyertes talán nem is a tudományos közösség, hanem az adott projekt. Erről azonban nem csak a kutatók tehetnek, hanem a műszer- és szoftvergyártók is. A megfelelő procedúrák alkalmazása, a szabványos formátumokban való rögzítés, valamint az elegendő mennyiségű és minőségű metaadat alkalmazása, amennyiben a kutatási folyamatba, és az alkalmazott eszközökbe beépülnek, nem jelentenek túlzott terhet a kutatók számára.

Kutatási adat sokkal több fajta lehet, mint publikáció. Az adattípusok száma egy-egy szakterületen belül is nehezen számbavehető. Szöveg, táblázat, hang, kép, videó és rengeteg más, komplexebb adatstruktúra. A tudományos adatmenedzsment nem húzható egy kaptafára – legfeljebb nagyon magas szinten. A megaprojektek adatainak megvannak a maguk adatbázisai – mint például az LHC vagy a HGP esetében. Még egy-egy tudományban is nehéz szabványosítani, de nem lehetetlen. Példa a Virtuális Obszervatórium¹⁴ a csillagászat területén.

Vajon hozzáférhetőek, olvashatók, felhasználhatók lesznek-e a mai adatok évtizedek múlva? Persze erre nem mindig lesz szükség – akkorra már lehet, hogy pontosabb, jobb adatok egy korábbi vizsgálat adatait elavulttá teszik. De sokszor éppen a hosszú távú adatgyűjtés teremti meg egy tudományos kérdés vizsgálatának lehetőségét. Sokszor hosszú idő múltán merül fel a kérdés: egy korábbi cikk megállapításai vajon megalapozottak voltak-e? A hozzáférhetőség biztosítására szolgáló megoldás a DOI-k alkalmazása: az adatállomány URL-jének megváltozását a DOI linkek alkalmazása követni tudja. Az adatformátumok megfelelő megválasztása, szabványos formátumok alkalmazása elősegítheti az olvashatóság fenntartását, az adatok integritását, romlatlanságát, az adatbiztonságot informatikai megoldások garantálhatják. A jó dokumentáció a felhasználhatóság alapfeltétele. Minderről a kutatási projekt esetén, az adatot gyűjtő, mérő kutatóknak kell gondoskodniuk, amíg a projektben erre van pénz. A gondosan előkészített adatok hosszú távú tárolása már nem kerül sokba, és a költségeket, mindaddig amíg az adatok mennyiségének és a technológia fejlődésének exponenciális növekedése tart, a kutatási költségvetés biztosítani tudja (mint ahogy egy exponenciálisan növekedő populációban a dolgozók befizetései a nyugdíjakat fedezni tudják).

Nemzetközi fejlemények. Az OpenAIRE2020-ban Research Data Pilot program indul.¹⁵ A Horizon 2020-ban hét kulcsterületen kötelező lesz az adatok repozitóriumba helyezése. Árva repozitóriumként a CERN-ben fejlesztett *Zenodo*¹⁶ szolgál. A Frontiers kiadó új folyóirata a Frontiers Data Reports.¹⁷ Az ERC 2014-ben rendezett műhelymunkát kutatási adatok kezeléséről és megosztásáról.¹⁸ 2012-ben a Royal Society kiadta a „Science as an Open Enterprise”¹⁹, 2013-ban a LERU a Roadmap for Research Data²⁰ című dokumentumot.

Hazai fejleményekről is beszámolhatunk. Már említettük az MTA KIK DataCite tagságát. Ennek következményeként térítésmentesen tudunk DOI azonosítókat biztosítani adatállományoknak és szürke irodalomnak.²¹ Az MTMT 6.2 verziójában megjelent a kutatási adat típus, lehetővé vált a publikus kutatási adatok és a rájuk kapott idézetek nyilvántartása. Megjelent az első, alapvetően adatok és dokumentációk archiválására és hozzáférhetővé tételére szolgáló repozitórium az MTA TK KDK-ban.²²

Irodalom

HOLL András: Szövegbányászat, adatbányászat, ismeretfeltárás. = Magyar Tudomány. 2015. 6. sz. p. 680–685.

HOLL András: Információáradat és hullámlovaglás. Magyar Tudomány. 2013. 4. p. 473–478.
<http://www.matud.iif.hu/2013/04/13.htm>

MICSIK András – GÁRDOS Judit (2014): Tudományos repozitóriumok az MTA-ban: a KDK és a SZTAKI tanulságai. = Informatika a felsőoktatásban, 2014.08.27–2014.08.29, Debrecen, Hungary.
<http://eprints.sztaki.hu/8017/>

VARGHA Domokosné: Konkoly Thege Miklós magyar nyelvű írásai.

Magyar Tudomány, 2001. július, p. 867.
<http://www.matud.iif.hu/01jul/vargha.html>

Hivatkozások, megjegyzések

¹ Boston University Libraries: Research Data Management
http://www.bu.edu/datamanagement/background/what_isdata/

² University of Edinburgh. Idézi: University of Leicester: Research Data
<http://www2.le.ac.uk/services/research-data/rdm/what-is-rdm/research-data>

³ Engineering and Physical Sciences Research Council. Idézi: University of Leicester: Research Data

⁴ HGP:
http://web.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/project/index.shtml

⁵ HST adatok a MAST-ban:
<https://archive.stsci.edu/hst/>

⁶ <http://imgsrc.hubblesite.org/hu/db/images/hs-2011-40-a-print.jpg>

⁷ 2012/417/EU
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:194:0039:0043:EN:PDF>

⁸ <http://kdk.tk.mta.hu/adatmenedzsment>

⁹ PLoS data policy:
<http://www.plos.org/data-access-for-the-open-access-literature-ploss-data-policy/>

¹⁰ <http://www.nature.com/authors/policies/availability.html>

¹¹ Dryad Digital Repository: <http://datadryad.org/>

¹² DataCite: <https://www.datacite.org/>

¹³ Egyelőre nem publikált, csak a COAR levelezőlistán megosztva

¹⁴ Lásd a „Virtual Observatory” bejegyzést a Wikipedia-ban

¹⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1257_en.htm

¹⁶ Zenodo: <https://zenodo.org/>

¹⁷ http://www.frontiersin.org/news/Data_Reports_a_new_type_of_peer-reviewed_article_in_Frontiers_journals/1051?utm_source=FRN&utm_medium=MRKT&utm_campaign=TOC_FRN_1502_DATA

¹⁸ ERC Workshop on Research Data Management and Sharing
<http://erc.europa.eu/media-and-events/events/erc-workshop-research-data-management-and-sharing>

¹⁹ <https://royalsociety.org/~media/policy/projects/sape/2012-06-20-saoe.pdf>

²⁰ http://www.leru.org/files/publications/AP14_LERU_Roadmap_for_Research_data_final.pdf

²¹ MTA KIK Szakinformatikai Osztály, DOI Iroda. (Elérhető: doi-info@konyvtar.mta.hu)

²² MTA TK KDK repozitórium:
<http://openarchive.tk.mta.hu/>

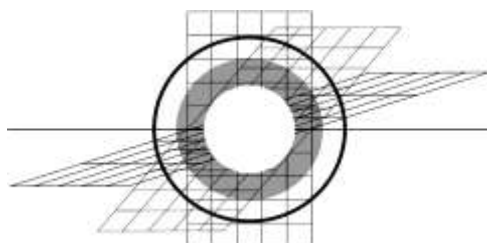
Beérkezett: 2015. IV. 13-án.

Holl András

az MTA KIK informatikai főigazgató-helyettese.

E-mail: holl.andras@konyvtar.mta.hu

Maczelka Árpád

Az Országos Széchényi Könyvtár szerepe a Civic Epistemologies projektben

Napjainkban a digitális eszközök elképesztő mennyisége, és az azokkal előállítható hatalmas, már-már kezelhetetlen adatmennyiség, valamint a szélessávú hálózati eléréshez való hozzájutás egyszerűsödése új munka- és kutatási módszerek kialakulását segítették elő. Ezek közül kettőt emelnék ki: a crowdsourcingot és a citizen science-t. Sajnos a két fogalomnak még nincs megfelelő magyar terminusa, de az őket övező egyre nagyobb figyelem ezt hamarosan elengedhetetlenné teszi. A két fogalomban a közös pont az, hogy adott nagy feladatot több külső forrásnak (humán vagy akár csak gépi) oszt szét, felhasználva azok erőforrásait. Ehhez kapcsolódóan vizsgálja az állampolgárok tudományos kutatásba való bevonásának feltételeit a Civic Epistemologies – Development of a Roadmap for Citizen Researchers in the Digital Culture című európai uniós projekt, amely 2014 szeptemberében indult, és amelynek az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) is egyik partnere. A következőkben a pályázat célját, felépítését, munkafolyamatait fogom bemutatni, külön kitérve az OSZK feladataira.

Mi is az a Civic Epistemologies?

Maga az elnevezés *Sheila Jasanoff* 2007-es „Designs on Nature” [1] című művéből származik, ahol a következőképpen definiálja a fogalmat: „the institutionalized practices by which members of a given society test knowledge claims used as a basis for making collective choices.”, amelyet így fordíthatunk magyarra: „Olyan intézményesített eljárások, amelyek alapján egy adott társadalom tagjai a kollektív döntéshozás alapját képező tudományos állításokat megvizsgálják”. Mielőtt a projekt tényleges bemutatására térnék, elengedhetetlen a bevezetésben már említett két kulcsfogalom, a „crowdsourcing” és a „citizen science” tisztázása. Közös bennük, hogy mindkét esetben külső szereplőket vonnak be különböző feladatok elvégzésére. Különböznek viszont abban, hogy „crowdsourcing”-nak tekinthető minden olyan művelet, amikor adott feladatot intézményen kívüli tömeggel végeztetünk el, legyen az bármilyen típusú feladat. A „citizen science” esetében viszont már tudományos közreműködésről beszélhetünk. A részt vevő állampolgárok (innen a citizen) érdek-

lődést mutatnak a kutatási terület iránt, intellektuális erőforrásaikat bocsátják a kutatások rendelkezésére, valamint a kutatások vezetői is képzett szakemberek, tudományos kutatók. Emellett a civilek által elvégzett munka új ismeretanyagot, kutatható adatokat eredményezhet. Ezzel szemben előfordulhat, hogy egy crowdsourcing projekt résztvevője nincs is tudatában annak, hogy pontosan milyen eredményt hoz majd a közreműködése, nem feltétlenül hajtja a közös kutatási terület iránti érdeklődés. Persze ez csak egy leegyszerűsített magyarázat, mert nem lehet tökéletesen meghúzni a határt, nem könnyű pontosan meghatározni a fogalmakat, és nehezen lehet besorolni egy-egy projektet kizárólag az egyik vagy a másik fogalom alá, gyakori az átfedés is. A Civic Epistemologies elsősorban a citizen science fogalomkörére koncentrált. A projekt alcíme már konkrétan meg is nevezi, hogy mi a pályázat célja: Ütemterv kidolgozása a civil kutatók számára a digitális kultúra korában.

Munkánk célja egy olyan *ütemterv* megalkotása, amely megvizsgálja a civil kutatók kulturális örök-

séggel és a humán területekkel, valamint a digitális bölcsészettel kapcsolatos tudományos kutatásokba való bevonásának lehetőségét, külön koncentrálna arra, hogy milyen e-infrastruktúra-feltételek és -fejlesztések szükségesek ennek elősegítéséhez. Célunk a kutatók, állampolgárok (civiliek), kulturális intézmények és kreatív vállalkozások szükségleteinek elemzése, azok közös munkájának elősegítéséhez. Ezt követően a legfontosabb megállapítások alapján az ütemterv kidolgozása, ezzel párhuzamosan annak kipróbálása és megállapításainak alátámasztása egy írországi mintaprojekt és két brit esettanulmány segítségével. A projektből származó eredmények széles körű hatásgyakorlásának biztosítása egy erőteljes kommunikációs és terjesztési terv segítségével, valamint a közös érdeklődés tartós hálózatának létrehozása a kulturális intézmények, kutatóintézetek, az e-infrastruktúrák és a civil szervezetek összekapcsolásához.

Kinek szól majd az ütemterv?

Célunk, hogy az ütemterv megszólíthassa az éréklánc összes szereplőjét.

- A kulturális örökséggel foglalkozó szervezeteket, beleértve a kulturális minisztériumokat és a memóriaintézményeket (múzeumok, könyvtárak, levéltárak stb.).

- A memóriaintézményeket koordináló és képviselő szervezeteket (például: *Novel E-Mobility Grid Model (NEMO)* [2], *The European Bureau of Library (EBLIDA)* [3].
- Szakpolitikai szervezeteket, amelyek kijelölik az e-infrastruktúrák jövőjét az *Európai Bizottság*, a nemzeti kormányok és mások számára. Például: *e-Infrastructure Reflection Group (e-IRG)* [4].
- A kultúrában érdekeltek számára technikai és szakmai tanácsadást nyújtó kutatási szervezeteket, kulturális és kreatív vállalkozásokat.
- Más projekteket a digitális kultúra, digitális bölcsészet, az e-infrastruktúrák és szakpolitikák területéről.

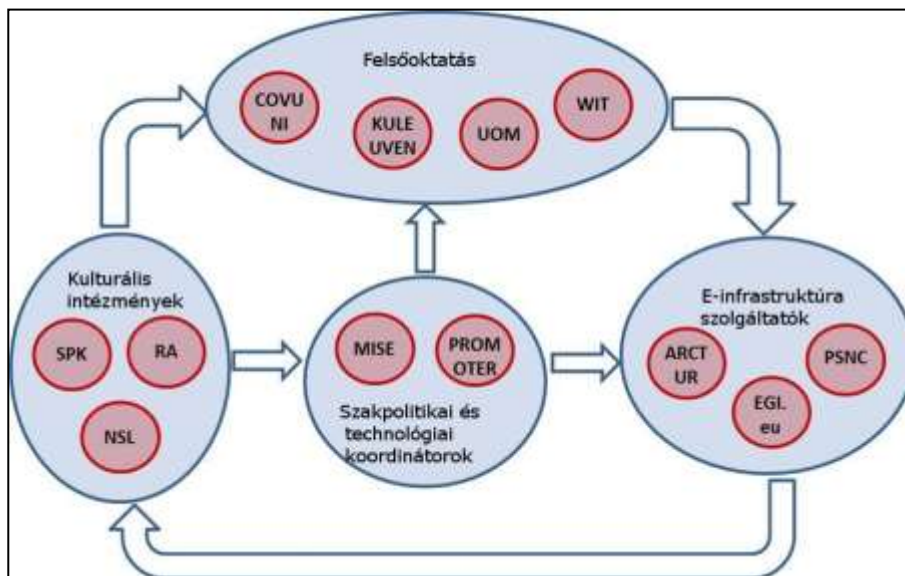
Végül pedig az ütemterv szólna a civilekhez és az őket összefogó civil szervezetekhez, mert nélkülük egyetlen citizen science projekt sem jöhet létre.

A projekt résztvevőiről

12 partner vállalkozott az ütemterv kidolgozására, 11 európai országból. A partnerek nemcsak a különböző országokat, hanem a különböző területeket is képviselni hivatottak, ennek megfelelően négy fő területről tevődik össze a részt vevők listája. A felsőoktatást 4, a szakpolitikai szervezetet 2, a kulturális intézményeket és az e-infrastruktúra-szolgáltatókat pedig 3-3 partner képviseli (1. és 2. ábra).

1. ábra A részt vevő partnerek

2. ábra Az érintett területek

A projekt résztvevői a következő intézmények:

- Ministero dello Sviluppo Economico – Olaszország (projektkoordinátor)
  - Promoter srl – Olaszország (technikai koordinátor)
  - Riksarkivet – Svédország
  - Stiftung Preussischer Kulturbesitz – Németország
  - Katholieke Universiteit Leuven – Belgium
  - Coventry University – Egyesült Királyság
  - University of Malta – Málta
  - Waterford Institute of Technology – Írország
  - Poznan Supercomputing and Networking Center – Lengyelország
  - Arcturd.o.o. – Szlovénia
  - Stichting European Grid Initiative – Hollandia
- Valamint az Országos Széchényi Könyvtár, amely hazánkat és a könyvtári szférát képviseli a pályázatban.

A munka menete

A projekt 5 fő munkacsoportra lett felosztva, ezek a következők:

- WP1 – Projektmenedzsment,
- WP2 – Igények azonosítása (fókuszcsoporthoz),
- WP3 – Az ütemterv kidolgozása,
- WP4 – Mintaprojekt és esettanulmányok,
- WP5 – Terjesztés, kommunikáció és fenntarthatóság.

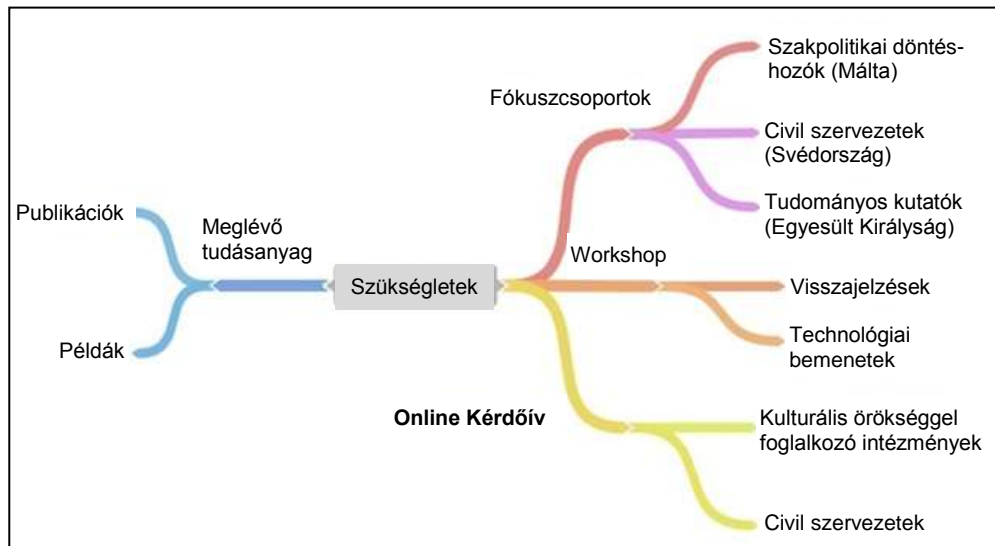
Bár a munkacsoportok egy-egy konkrét részfeladatot fednek le, elkerülhetetlen, hogy összekapcsolódjanak, hiszen egymást egészítik ki.

Az első csoport munkája technikai jellegű: koordinálják a projekt megfelelő lefolyását, és közben tartják az adminisztratív feladatokat, kapcsolatot tartanak az Európai Bizottsággal. A második csoport munkáját a 3. ábra mutatja be a legjobban.

Ahogy láthatjuk, a szükségletek felmérése során először is a meglévő ismereteket vettük számba, szekunder elemzést végeztünk. Az így kapott eredményeket három módon egészítettük ki. Az egyik egy kérdőív kidolgozása volt, amelyet a 2014-es év végén tettünk közzé, és a citizen science fogalmkörének ismertségét kutatta a partnerországokban. A másik módszer egy három fókuszcsoporthoz kiterjedő kutatás volt. Az egyik a szakpolitikai, a másik a civil szervezetek, a harmadik a tudományos kutatók csoportját vizsgálta. A harmadik módszer pedig egy közös műhelymunka volt, amelyet 2014 novemberében szervezett a Máltai Egyetem. Ezen a projektpartnerek mellett a helyi felsőoktatás, kulturális intézetek és szakpolitikusok is részt vettek, így minden terület megosztotta a saját véleményét arról, mit is tart szükségesnek egy citizen science projekt kidolgozásához és végrehajtásához.

A harmadik munkacsoport a legtöbb munkaórát foglalja magában, ugyanis annak során dolgozzák ki az ütemtervet. Felépítését tekintve elsőként egy helyzetképet tartalmaz majd, feltérképezve a kulturális örökséghez kapcsolódó citizen science pro-

3. ábra A második csoport munkája

jektek jelenlegi állapotát, lehetőségeit. Ehhez kapcsolódóan felvázolja majd azt a jövőképet, amelyet a projekt résztvevői közösen elérendő célként határoznak meg, valamint javaslatokat és cselekvési tervet is tartalmaz majd ennek eléréséhez. Az ütemterv része lesz a *Stratégiai kutatási menetrend* (Strategic Research Agenda), amelyet a Leuven-i egyetem vezetésével dolgoznak ki, és számos jó gyakorlat segítségével bemutatja majd, hogy hogyan érdemes egy citizen science projektbe kezdeni, milyen előnyökkel és hátrányokkal jár egy ilyen projekt, és milyen nehézségek adódhatnak. Az ütemterv másik fontos eleme lesz az *Eszközök és szolgáltatások nyilvántartása* (Registry of Tools and Services), egy olyan adatbázis, amely citizen science projektekhez kapcsolódó szoftvereket és szolgáltatásokat gyűjt össze és tesz több szempont alapján kereshetővé.

A negyedik munkacsoport az esettanulmányokat és a mintaprojektet foglalja magába. Coventry ad otthont két esettanulmánynak, amelyek azt vizsgálják, hogy az állampolgárok közösségi csoportjai hogyan kerülnek kapcsolatba a kulturális örökséggel, és hogyan vesznek részt a kulturális örökség létrehozásában és újrafelhasználásában a digitális technológiák segítségével. Az egyik esettanulmány az önkéntesek kulturális tevékenységeiben való részvételére koncentrál. Mindezt az Arts at the Old Firestation (<http://www.oldfirestation.org.uk/>) nevű jótékonyági program vizsgálatával teszi, amelynek keretében önkéntes művészek segítenek hajléktalan embereknek, miközben művészi alkotá-

sokkal szórakoztatják a lakosságot, és saját szakmai fejlődésüket is segítik. A kezdeményezés elnevezése annak köszönhető, hogy egy Oxfordban található régi tűzoltóállomás ad otthont neki. A másik, Coventry város önkormányzatának egy olyan látogatói alkalmazásával foglalkozik, amelynek célja, hogy rámutasson és példákat szolgáltatson arra, hogy a kulturális örökség ismerete elősegíti a helyi gazdaság megújulását és növekedését.

Ahhoz, hogy a gyakorlatban is láthassuk egy citizen science projekt működését, a felmerülő nehézségeket, és az ütemterv megállapításait alátámaszthassuk, a Civic Epistemologies projekt tartalmaz egy mintaprojektet is, amelynek Írország ad otthont. A *Waterford Institute of Technology* kutatóintézet dolgozott ki egy programot helyi diákok számára. Írországban a középiskolai tanulmányokat követően következik egy „Transition Year” (átmeneti év), amely saját megfogalmazásuk szerint egy olyan választható egyéves oktatási forma, melynek során a diákok megszabadulhatnak az eredménykényszertől, és szerepet vállalhatnak különböző kimondottan számukra létrehozott projektekből, ahol tudományos munkát végezhetnek, de nem a hagyományos oktatás keretein belül, hanem feladatközpontú projektszerkezetben. Egy ilyen átmeneti évre szóló programot dolgozott ki a projekt írországi partnere is a diákok számára. A résztvevők úgy segítik az etnográfiai kutatásokat, hogy idős embereket keresnek meg, és különböző helységnevek korábban használt alakjait felletetik

meg a jelenlegivel. Ehhez először is meg kell találni a legjobb módszert azoknak az önkénteseknek az elérésére, akik majd adatot szolgáltathatnak. Ezt követően szükség lesz még egy általuk „generációk közötti térképeszköztár”-nak nevezett alkalmazásra is, hogy a személyes interjúk során szerzett információkat GPS-koordináták alapján elhelyezhessék a jelenleg érvényben lévő térképen. Az érintett diákok már ennek az alkalmazásnak a tervezésében is aktívan részt vesznek. Ugyanakkor a mintaprojekt arra is alkalmas, hogy már ennek során is felvetődnek olyan gyakorlati kérdések például, hogy egy ilyen önkéntes társadalmi részvétellel eredményeket produkáló kutatás során miként lehet és kell kezelni a létrejövő adatok tulajdonjogát?

Az ötödik munkacsoport minden hasonló uniós pályázatnak kötelező eleme: a projekt eredményeinek terjesztése, valamint arról is nekünk kell gondoskodnunk, hogy ne csupán néhány műhelymunka, szórólap és tanulmány legyen a pályázat eredménye, hanem legyen utóélete is, például újabb pályázat kiírásával. A projektet egy konferencia zárja, amelynek Berlin ad otthont 2015 novemberében, terveink szerint itt már körvonalázódhat a projekt folytatásának mikéntje.

Az OSZK eddigi munkája a projektben

Az OSZK részéről az *Elektronikus Könyvtári Szolgáltatások Osztálya* végzi a projekthez kapcsolódó szakmai munkát. A főkoordinátor *Moldován István* osztályvezető. A projekt keretében összesen 3 workshop került megrendezésre. 2014 augusztusában Rómában, 2014 novemberében Máltán és 2014 februárjában Leuvenben. Ezek során a projekt résztvevői személyesen is megvitathatták az aktuális feladatokat, és meghívott előadók segítségével nyerhettek nagyobb rálátást a témára. Az OSZK mind a három workshopon megjelent és aktívan közreműködött. Kutatásaink során rá kellett döbbernünk arra, hogy bár a crowdsourcing fogalma sem kifejezetten elterjedt, de a citizen science szinte alig fellelhető a hazai szakirodalomban. Ezért tartjuk egyik kiemelt feladatunknak, hogy a hazai szakmai közönség minél inkább megismerje ezeket. Azt tapasztaltuk, hogy vannak már hazánkban is a projekthez köthető, önkéntesek tudományos munkába való bevonásával létrejövő eredmények, de gyakran ezek szervezői nincsenek tudatában annak, hogy amit véghezvisznek, az egy citizen science projektként is értelmezhető. Ezért célunk a hazai példák felkutatása is. Ennek elősegítésére több alkalommal adtunk hírt a pro-

jektről a KATALIST segítségével. Így találtunk rá például a *Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Könyvtárában* az intézménytörténeti képtár feldolgozása során elindult kezdeményezésre, melynek lényege, hogy a Google képtárba feltöltött képekhez a civil kutatók „Megjegyzések” hozzáfűzésével tudnak plusz információkat szolgáltatni, elsősorban a képeken szereplő személyekről.

Létrehoztunk az OSZK honlapján egy külön aloldalt a projekt céljára (<http://www.oszk.hu/civic/>). Itt a projekthez kapcsolódó hírek és információk, valamint hivatalos dokumentumok mellett úti beszámolók, kapcsolódó cikkek, tanulmányok, példák és szoftverek gyűjteménye található. A projekt hivatalos adatlapjának fordítását is elérhetővé tettük itt.

A témára való nagyobb figyelemfelkeltés érdekében a 2015-ös networkshopon két előadást tartottunk. Az egyik ehhez a cikkhez hasonlóan magát a Civic Epistemologies pályázatot mutatta be, a másik általánosabban a civilek közgyűjteményi munkákba való bevonásának lehetőségeit járta körül.

A fentiek elsősorban az 5. munkacsoporthoz tartozó feladatokkal kapcsolatosak, de az OSZK a többi munkacsoportban is érintett. A műhelymunkák során a könyvtári, kulturális intézményi oldalról világitottunk rá a 2. munkacsoportnál a citizen science projektekhez szükséges feltételekre, valamint a kérdőív előkészítésében is segédkeztünk. A 4. munkacsoportban az esettanulmányok időközi jelentéseinek továbbküldés előtti egyik véleményezője is az OSZK. A legtöbb vállalt munkaóra azonban a 3. munkacsoporthoz tartozik, vagyis az ütemterv kidolgozásához. Az „Eszközök és szolgáltatások nyilvántartása” (Registry of Tools and Services) általunk ajánlott elemeket is tartalmazni fog. Legkomolyabb feladatunk is a 3. munkacsoporthoz tartozik, amely egy projektmegbeszélés és egy műhelymunka megszervezése lesz Budapesten, 2015. július 9-10-én. A workshop címe: Innovációs irányelvek a kulturális intézményekben. A műhelymunka során elsősorban azt vizsgáljuk majd, hogy melyek azok a bevezethető innovációs irányelvek amelyek elősegíthetik a citizen science projektek létrejöttét. A műhelymunkának az OSZK ad majd otthont, és a projektpartnereken kívül a környező országok (Ausztria, Szlovákia, Románia) kulturális intézményeiből is várunk vendégeket, valamint a fellelt hazai példák kidolgozói, a felsőoktatás és a szakpolitika képviselői is szerepelnek a meghívottak között. Ez lesz az utolsó workshop

az ütemterv véglegesítése előtt, amelynek központjában a kulturális intézmények állnak majd. 2015 novemberében pedig egy nagyszabású nemzetközi konferencia hivatott lezárni a projektet.

Záró gondolatok

A projektnek hála számos citizen science projekt koordinátorának előadását hallgattuk meg, amelyek során többször is felhívták a figyelmet arra, hogy bár kiszervezünk munkafolyamatokat civil kutatókhoz, de ettől ne várjuk a kiadások csökkenését, egy-egy projekt olykor meglepően költséges tud lenni. Egy másik komoly probléma, hogy hogyan is lehetne megfelelően ellenőrizni az önkéntesek által elvégzett munkát? Milyen normákat lehet és kell megszabni ahhoz, hogy elfogadhasuk a civilektől származó eredményeket? Lehet erre elegendő erőforrásunk?

Ezek alapján jogosan vetődik fel bárkiben a kérdés, hogy akkor mégis miért érdemes citizen science projektbe fogni? A gyakorlati válasz az, hogy pontosan a fentiekben bemutatott projekt jelzi a kezdeményezés létjogosultságát. Az Európai Unió Hetedik keretprogramjában kiemelt figyelem jut a citizen science projektekre, az azokhoz kapcsolódó támogatásokra. A másik válasz, hogy azért is érdemes ilyen jellegű programokba fogni, mert ez a legjobb módja annak, hogy az állampolgárok és a kulturális intézmények egymásra találjanak. A citizen science projektek szorosabb kapcsolatot építenek ki a gyűjtemények és a civilek között is. A digitális eszközök nem a látogatási statisztikák csökkenését idézhetik elő, hanem közelebb hozzák a lakosságot az intézményekhez, nagyobb társadalmi kohéziót segíthetnek elő, és egy aktívabb látogatói közösség alakulhat ki. Nem utolsósorban pedig új kutatási eredmények jöhetnek létre, ami a kutatóknak is, civileknek is érdeke, hiszen aktív tudományos munkássá válhatnak, az együtt elért eredményeket magukénak érezhetik. Mindehhez elengedhetetlen az extra költség-,

energia- és erőforrás-befektetés, de a felsorolt előnyök mellett megéri az áldozatot.

Amennyiben a cikk felkeltette érdeklődését, keresse fel a projekt hivatalos weboldalát a www.civic-epistemologies.eu címen, kövesse azt a közösségi hálózatokon vagy hivatalos médiapartnerünk – a Digital Meets Culture magazin – oldalán [6], illetve az Elektronikus Könyvtári Szolgáltatások Osztályának munkatársai is várják a megkereséseket.

Irodalom

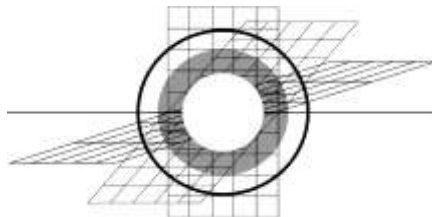
- [1] JASANOFF, Sheila: *Designs on Nature: Science and Democracy in Europe and the United States*. Princeton, Princeton University Press, 2005.
- [2] Novel E-MObility Grid Model (NEMO) = <http://www.nemo-project.eu/>
- [3] The European Bureau of Library (EBLIDA) = <http://www.eblida.org/>
- [4] e-Infrastructure Reflection Group (e-IRG) = <http://e-irg.eu>
- [5] Arts at the Old Firestation = <http://www.oldfirestation.org.uk>
- [6] Digital Meets Culture magazin = www.digitalmeetsculture.net
Green paper on Citizen Science for Europe: Towards a society of empowered citizens and enhanced research. 2014 = <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/green-paper-citizen-science-europe-towards-society-empowered-citizens-and-enhanced-research-0>

Beérkezett: 2015. IV. 16-án.

Maczelka Árpád

az Országos Széchényi Könyvtár
E-szolgáltatási Igazgatóságán
az E-könyvtári Szolgáltatások
Osztályának munkatársa.
E-mail: maczelka.arpad@oszk.hu

Régi kéziratok átírása az Amazon „Mechanical Turk” szolgáltatása segítségével

Áttekintés

A gyakran még emberi szemmel is nehezen kibetűzhető kézírásos történelmi dokumentumok átírása lassú és költséges vállalkozás. Ezért van az, hogy például az Egyesült Államok negyedik elnöke, *James Madison* írott hagyatékának csak alig több mint a felét publikálták az elmúlt száz év alatt; a harmadik elnök, *Thomas Jefferson* összegyűjtött munkáinak kiadása, amely 1943-ban kezdődött, pedig még várhatóan további 15 évig fog tartani. A többi irat egyelőre csak mikrofilmről készült digitális másolatok formájában tanulmányozható. Az átírással szakosodott vállalkozások drágán dolgoznak: 7 és 15 dollár között van az óradíjuk – a szolgáltatás szintjétől függően. Érthető tehát, hogy sok levéltár inkább *crowdsourcing* formájában próbálja meg elvégeztetni az ilyen munkákat. Többnyire saját szervezésben zajlik a dolog: maga az intézmény biztosítja a szoftvert, a webes felületet és a szervert, valamint az utóellenőrzést végző szerkesztőket is. Jól szervezett projekteknél a tömegek bevonása igazán sikeres tud lenni, de az infrastruktúra létrehozása és fenntartása, az informatikai és ellenőri szakemberigény ezt a megoldást is hosszadalmassá és költségessé teheti. Az *Abraham Lincoln* hagyaték szerkesztője egy 2010-es újságcikkben pedig arról panaszkodott, hogy az önkéntes átírók annyi hibát és hiányt produkáltak, hogy ezek kijavítására több idő és pénz megy el, mintha az egészet előlről kezdenék.

Az üzleti és a tudományos világban egyaránt elterjedt megoldás egyes tevékenységek kiszervezése a civil szférába, profi vállalkozók megbízása helyett. A „tömeg” állhat fizetetlen önkéntesekből, de valamilyen módon – például kisösszegű fizetéssel – érdekeltté tett emberekből is. Leginkább az ismétlődő, különösebb szakértelmet nem igénylő, de a számítógépek tudását még meghaladó feladatok (pl. képek osztályozása, adatgyűjtés, kézírás felismerése) esetében lehet jó alternatíva a

crowdsourcing. A Zooniverse (zooniverse.org) jó példa rá, hogy a civilek is bevonhatók a tudományos munkákba. A portálon 2011-ben már közel félmillió önkéntes regisztrált és dolgozott különböző kutatásokban, a galaxisok alak szerinti osztályozásától (*Galaxy Zoo*) kezdve, a hajónaplók adatai alapján rekonstruálható korabeli éghajlatig (*Old Weather*). Az *Open Dinosaur Project* keretében pedig tudományos publikációkból kellett kigyűjteni a dinoszauruszok végtagméreteit. További hasonló projekteket nagy számban találhatunk a Wikipédiában (en.wikipedia.org/wiki/List_of_crowdsourcing_projects).

Kézírások átírására is számos példa létezik már, melyeknél gyakran a közösségi médiát is felhasználják a résztvevők toborzására. A *Transcribe Bentham* (ucl.ac.uk/transcribe-bentham) nevű kezdeményezés célja *Jeremy Bentham*, 18-19. századi angol filozófus kéziratának átírása. A *US Census Bureau* a régi népszámlálási űrlapokat teszi elérhetővé az interneten, és a reCAPTCHA-hoz (google.com/recaptcha) hasonló technológiával vonja be a felhasználókat a kézzel írt adatok felismerésébe (spie.org/x57241.xml). Az ilyen átírási feladatok „tömegesítésére” a *Scripto* nevű szabad szoftver (scripto.org) is jól használható.

A jelen cikkben bemutatott *Written Rummage* projekt szervezői különféle crowdsourcing lehetőségeket és egyéb internetes megoldásokat is számba vettek, amikor *Frederick Douglass*, 19. századi amerikai abolitionista szónok naplójegyzeteit szerették volna kereshető digitális szöveggé alakítani. Az egyik legnehezebb feladat a más projekteknél tapasztalt átírási pontatlanságok kiküszöbölése volt. A megoldás végül az lett, hogy minden dokumentumot kétszer is kiosztottak a bedolgozóknak: a második fázis az első korrektúrájaként szolgált. A munkafolyamatok automatizálása a Google Docs és a Mechanical Turk szolgáltatások segítségével történt.

Megvalósítás

A könyvkereskedőként ismertté vált Amazon cég – *Kempelen Farkas* sakkozógépéről elnevezett – *Mechanical Turk* (röviden: *MTurk*) platformja (*mturk.com*) az egyik legkorábbi internetes crowdsourcing eszköz. A keretrendszer lehetőséget ad arra, hogy különféle feladatokat osszunk ki a tömegnek, meghatározott díjazás fejében (amiből az Amazon is részesedik). Ehhez az első lépés az, hogy *Requester*-ként kell regisztrálnunk az *MTurk* rendszerben, majd a *Design* menüpontot választani. Itt egy úgynevezett HIT (Human Intelligence Task) űrlapot kell kitöltenünk, amit előregyártott sablonok közül választhatunk. Egy átírási feladathoz például meg kell fogalmazni az elvárásokat, be kell linkelni a kézírásos oldalképet és megadni azt a szövegdobozt, ahová a bedolgozó begépelheti a felismert szöveget. Ugyancsak ebben a tervezési fázisban határozhatjuk meg, hogy mennyit kívánunk fizetni egy-egy ilyen elvégzett HIT feladatért. Minél alacsonyabb ez az összeg, annál lassúbb lesz az átírási folyamat, hiszen az *MTurk* munkásai sokféle egyéb ajánlat közül is választhatnak. A *Written Rummage* projektnél a \$0.08/HIT tarifa bizonyult optimálisnak, így egy átlagosan 7 feladatot tartalmazó HIT csomag 3-4 nap alatt készült el.

Az *MTurk* egyik jó tulajdonsága, hogy egyszerre több feladat-specifikáció is feltölthető egy vesszőkkel elválasztott adatokat tartalmazó (CSV) fájlba, melyben benne vannak az átírandó képekre mutató linkek. A CSV fájl feltöltése és a feladatok beállításához szükséges néhány végső lépés a *Publish* menüpont alatt tehető meg. A rendszer ezután levonja a számlánkról a szükséges munkadíjat, nekünk pedig már csak várnunk kell. A munka előrehaladását a *Manage* aloldalon követhetjük nyomon és ugyancsak itt találjuk meg az elkészült átírásokat. A *Written Rummage* projekt adminisztrátorai ezeket egy-egy Google Docs dokumentumba másolták át, majd nyilvánosan megosztották őket. Erre a második, javítási fázis miatt volt szükség, mivel az utóellenőrzést ahelyett, hogy saját maguk végezték volna el (ami szinte ugyanannyi munka lett volna, mintha ők csinálták volna meg az átírást is), szintén az *MTurk* bedolgozói tömegére bízta. Ám ha csak egyszerűen az eredeti oldalképet és az átírt szöveget kellett volna a korrektoroknak összehasonlítaniuk, akkor nagy lett volna a kísértés arra, hogy egyesek egyszerűen csak átmásolják az első fázisban begépelte szöveget a javítási szövegdobozba és minden ellenőrzés nélkül adják be. Ezért, hogy rákényszerítsék az ala-

pos átolvasásra az ellenőröket, az első átírásban szándékosan hibákat rejtettek el: véletlenszerű betűket írtak egyes szavakba, illetve értelmes szavakat szúrtak néhány mondatba, és ezeket a hibákat egy naplófájlban eltárolták. Ha a korrektor kijavította a szándékos rontásokat, akkor feltehetően az eredeti átírásakor keletkezett egyéb hibákat is észrevette és javította, így megkapta a neki járó díjazást. Ha nem, akkor természetesen nem fogadták el a munkáját és a feladatot újra feltöltötték a *Mechanical Turk* rendszerébe. A korrektúráért valamivel magasabb tarifát szabtak meg, mint az elsődleges átírásért, tekintve, hogy itt két dolgot: a kézírás oldalképét és a begépelte szöveget kellett gondosan összehasonlítani. Természetesen a két munkafázis párhuzamosan futott: miközben egyes oldalak átírása folyt, a már elkészültek ellenőrzése is zajlott.

Tanulságok

A 72 oldalas napló átírt, kereshető, wiki formátumban szerkesztett szövege – az eredeti kézirat szkennelt oldalképeivel együtt – immár mindenki számára tanulmányozható az interneten (*frederickdouglassdiary.wikispaces.com*). A projektben az időtartam volt a legbizonytalanabb tényező. Kezdetben igen alacsony, 0,01 illetve 0,03 dolláros tarifát állítottak be a két munkafázisra. Ekkor 2-4 hétig kellett várni, mire 5-7 oldal elkészült, úgyhogy különböző változtatásokat tettek mind a munkafolyamatokban, mind pedig a díjazás mértékében. Végül a 0,08, illetve 0,10 dolláros ár bizonyult megfelelőnek (és ehhez jött még az Amazon 10%-os járadéka), így már 6-8 oldal készült el nagyjából hetente. Sőt, ha több ilyen 6-8 oldalas munkacsomagot töltöttek fel egyszerre, akkor sem nőtt a várakozási idő. Az átírással foglalkozó professzionális szolgáltatók oldalanként 2-8 dolláros tarifával dolgoznak, vagyis a napló begépeltetése egy ilyen cégnél valahol 144 és 576 dollár között lett volna. A *Mechanical Turk* bedolgozói viszont – a kezdeti tesztek költségeit is beleszámítva – mindössze 22,86 dollárért elvégezték a feladatot. Ekkora árkülönbség persze bizonyos etikai kérdéseket is felvet: szabad-e ennyire alacsony munkabérért dolgoztatni embereket? De mivel a crowdsourcing-típusú munkákat sokan önkéntesen, hasznos időtöltésként, díjazás nélkül vagy csak zsebpénz-kiegészítésként végzik, és az *MTurk* „piactérén” kínált sokféle típusú és tarifájú feladatból mindenki a neki leginkább megfelelő választhatja, ezért amíg akad vállalkozó egy munka elvégzésére, addig ez egyfajta közös megegye-

zésnek tekinthető az adott HIT elfogadható díjazására vonatkozóan.

A könyvtárak, levéltárak és magánarchívumok egyaránt érzik az igényt, hogy online is elérhetővé tegyék a gyűjteményüket, köztük a kézirásos dokumentumokat is. A digitalizálás egyes unalmas, fáradságos, másként talán el sem végezhető munkafázisaira olcsó megoldást jelenthet a crowdsourcing, vagyis a tömegbe való kiszervezés. A fentiekben ismertetett eljárás nem igényel saját infrastruktúrát és informatikai szakértelmet, ugyanakkor jó minőségű átírt szöveget eredmé-

nyez néhány hét alatt a legalacsonyabb piaci ár 15 százalékaért. Ezzel a módszerrel a tömeg (munka)erejét felhasználva gyorsabban és nagyobb mennyiségben menthetők át az értékes dokumentumok a digitális világba.

/LANG, Andrew S.I.D – RIO-ROSS, Joshua: Using Amazon Mechanical Turk to Transcribe Historical Handwritten Documents. = *The Code4Lib Journal*, 15. sz., 2011-10-31
<http://journal.code4lib.org/articles/6004/>

(Drótos László)

A 10-es lesz az utolsó Windows

A *Microsoft* egyik munkatársa szellőztette meg az információt, amely később megerősítést nyert.

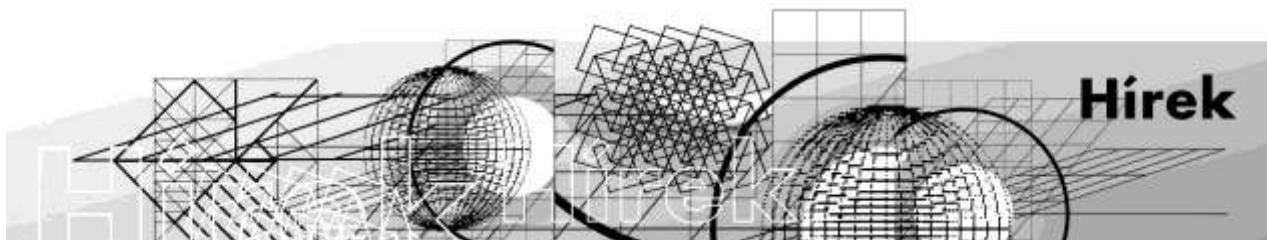
Jerry Nixon az *Ignite Conference* nevű rendezvényen jelentette ki, hogy nagy erővel dolgoznak azon, hogy megjelentessék az operációs rendszert és mivel ez lesz a Windows utolsó verziója, ezért mindannyian részt vesznek a fejlesztésében. Mindez alátámasztja azt, hogy a Windows továbbfejlesztése radikális irányt vehet és az új stratégiában a Windows már nem igazán operációs rendszer, sokkal inkább egy szolgáltatás lesz, amelynél a nagy verzióugrásokat rendszeres frissítések válthatják ki.

Az ötlet egyáltalán nem új, a *Microsoft* ugyanakkor sosem tért ki arra, hogy miként lehetne az operációs rendszerből szolgáltatás. A stratégia egyik része a rendszerkomponensek felosztása lehet, így például a Start menü akár az operációs rendszer többi részétől függetlenül is frissíthetővé válhat. Ezáltal a társaság az eddiginél sokkal gyorsabban és hatékonyabban reagálhatna a kihívásokra, egyúttal biztosíthatná, hogy a szoftver a különböző platformokon egyaránt optimálisan futhasson.

Nixon szavait megerősítette a *Microsoft* egyik szóvivője is. Közölte, hogy az elhangzottak azt mutatják be, hogy ők miként akarják szolgáltatásként kínálni a Windowst. Így a felhasználókat és az üzleti ügyfeleiket folyamatosan elláthatják új innovációkkal és frissítésekkel, s a jövőben a verziószámok jelentősége sokkal kisebb lesz. A radikális változásokat már az is mutatta, hogy *Mark Russinovich*, a *Microsoft* egyik menedzsere áprilisban a *Chefconf 2015* rendezvényen azt mondta, hogy a Windows egyszer nyílt forráskódú lehet, azonban ez nem a közeljövőben fog megvalósulni.

/Forrás: <https://sg.hu/cikkek/112329/a-10-es-lesz-az-utolso-windows/>

(B. Bné)

A jövő könyvtára

Több mint harmincezer könyv várja olvasóját a *Török Pál* református püspökről elnevezett könyvtárban a *Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán*. A bibliikum- és kutatásközpontú intézményben nemcsak egyediségre törekuszenek, hanem arra is, hogy a jövő könyvtárává váljanak.

Elkészült a Hittudományi Kar kis díszterme, amelyet *Tóth Kálmán* teológiai professzorról neveztek el, valamint a hetvenes években alapított kari könyvtár új helye, amely *Török Pál* református püspök nevét viseli. A budapesti teológiának a Károli-egyetem megalakulása óta ez volt az első jelentős fejlesztése – mondta a kar dékánja az ünnepélyes megnyitón május 12-én. A beruházás mintegy 33 millió forintba került, melyből 10 milliót a *Dunamelléki Református Egyházkerület*, 23 milliót az egyetem biztosított. *Zsengellér József* dékán az előzményekről szólva elmondta, hogy négy évvel ezelőtt vált tarthatatlanná a kari könyvtár helyzete, ezért terveztek újat helyette. 2012-re elkészültek az új könyvtár tervei, majd megkezdődtek a munkálatok, a kivitelezés pedig a napokban fejeződött be. Az építkezést *Varga László*, a teológiának otthont adó Ráday utcai székház igazgatója „vezényelte le” egy nyár leforgása alatt. A dékán köszönetet mondott munkájáért *Varga László* főigazgatónak, valamint *Szabó Erika* könyvtárvezetőnek, akiről úgy fogalmazott, hogy „az Úristen küldte hozzánk életének ebben a különös időszakában. Szervező és irányító munkája nélkülözhetetlen volt ahhoz, hogy a könyvtár az akkreditációs vizsgálat napjára a könyvekkel otthonosan berendezve várja a bizottságot.”

Szellemi forrásvidék

Bogárdi Szabó István püspök köszöntő beszédében – a többi közt – arról szólt, hogy a könyvtár létesítése talán az utolsó pillanatban hívja fel az ifjúság figyelmét a könyv fontosságára.

„Tanítóként mondom, más teológiákon is azt tapasztalom, hogy napjainkban okostelefonokkal

próbálják helyettesíteni a könyvet, mert néhány gomb megnyomásával könnyen érkezik az információ. Olyan kulturális kondíciók között élünk, amikor az olvasás mint gyönyörűség, mint munka, kezd eltűnni a civilizációnkból.”

A professzor azt kérte a leendő lelkipásztoroktól, hogy tisztes munkának a tanulást, a készülést, a könyvek olvasását és az azokról való vitát tekintsék.

„A jó pap holtig tanul. Ha pedig nem tanul, nem végezte el kötelességét, amire Isten elhívta őt. A lelkipásztor szellemi ember, szellemi forrásvidéken jár, ami a könyvtárban kezdődik” – tette hozzá a püspök.

Az információ a lényeg

A könyvtár kialakításában elengedhetetlen szerepük volt a teológusoknak, akik hónapokon át kitarítón pakolták, dobozolták a könyveket, emellett bútort bontottak, takarítottak, szerveztek. *Nagy József* ötödéves teológushallgató arról beszélt a Parókia portál mikrofonja előtt, hogy valódi közösségé formálódott a csapat, akik részt vettek a nem kevés munkában.

„Az új emberi kapcsolatok kialakulása nagy nyeresége volt ennek a feladatnak. Bár adódtak nehézségek a munkában, mégis nagyon örülünk, hogy létrejött a könyvtár. Éppen szerettem volna magamnak erre a félévre munkát keresni, valami hasznosat akartam tenni” – tette hozzá. *Nagy József* úgy véli, másodlagos kérdés az, hogy a könyv papír- vagy digitális alapú, a cél az, hogy az információ eljusson az olvasóhoz.

A teológusokkal együtt sikerülhetett

Szabó Erika könyvtárvezető az elmúlt húsz évben a Károli-egyetem valamennyi könyvtárának kialakításában részt vett. Az Hittudományi Kar kérte fel az új *Török Pál* Könyvtár elkészítésére, amelyet a Ráday utca 28. szám alatt két régi tanterem helyén alakítottak ki. A könyvtár anyagának egy részét a

Közép-európai Missziói Tanulmányi Intézet fel-számolt könyvtárának könyvei képezik.

Ha nem lettek volna teológusok, nincs könyvtár – kezdte a beszélgetést Szabó Erika, aki hónapokon át közösen dolgozott a hallgatókkal a könyvtár elkészítésén.

„A könyvtár azonban még nincs kész, a valódi szakmai munka most indul. Egy könyvtár a benne lévő könyvek minőségétől és a benne lévő lélektől jó. A működtetőnek fontos kell, hogy legyen a szolgáltatás, az, hogy bárki lép be az ajtón, kapjon tájékoztatást, még akkor is, ha nem találta meg a keresett könyvet. Könyvtárunk már a jövő könyvtára lesz, hiszen a könyvek mintegy 30 százaléka elektronikusan feldolgozott. Önálló szerverrel működtetünk majd csak azért, hogy a lelkésznevezdékek által korábban összegyűjtött anyagok elektronikusan is elérhetők legyenek.”

Szabó Erika szerint a 21. században is van létjogosultsága a nyomtatott könyveknek, a szakember feladata pedig az, hogy megtanítsa a diákoknak, mit fogadhatnak el etalonnak.

A Török Pál Könyvtár hétköznaponként este 11 óráig várja az olvasókat.

/Forrás: <http://www.parokia.hu/hir/mutat/6450/>

(F. Iné)

A Révai Nagy Lexikona főszerkesztője

„Elsősorban világos volt előttünk, hogy Lexikonunknak, amennyire az emberileg csak lehetséges, tárgyilagosnak kell lenni.” Révai Mór János könyvkiadó, a Révai Nagy Lexikona főszerkesztője és kiadója 155 éve született.

„A lexikon-cikknek minden címszónál pártoskodás, tudományos, politikai, felekezeti elfogultság nélkül, teljes objektivitásra kell törekednie és csak megállapított igazságokat közölnie.” Révai (Révay) Mór János könyvkiadó, a Révai Nagy Lexikona főszerkesztője és kiadója 155 éve, 1860. február 24-én született Eperjesen. A budapesti és a lipcsei egyetemen végezte tanulmányait. Apja, Révai Sámuel előkelő Váci utcai boltjában kezdte könyvszakmai pályafutását. 1880-tól a családi cég könyvkiadói osztályának vezetőjeként egyre nagyobb szabású tervei nyomán az addig főleg a vidéki könyveladásból és terjesztésből élő cég mind nagyobb befolyást és hasznot szerzett a magyar könyvpiacra. 1895-ben testvérével, Ödönnel megalapította a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt.-t, amelynek vezérigazgatója lett. Hihetetlen érzéke volt az üzlethez, merész újításai, meglepő ötletei rendszerint egy átfogóbb terv részei voltak. Rájött arra, hogy a könyvszakma csak akkor tud igazán komoly tőkés vállalkozássá fejlődni, ha egyetlen cégen belül egyesíti magában a könyvkészítés és a terjesztés minden elemét: a nyomdát (1917-től), a kiadót és a terjesztői hálózatot. Mesteri módon, átgondolt, folyamatosan megőrzött értékelvűséggel állította fel kapcsolatrendszerét, jól megfizette, ezért megszerezte, lassan kizárólagossá tette az akkor élő legnagyobb és legnépszerűbb írók műveinek kiadási jogát és persze az alkotók barátságát is. Soha nem adott ki értéktelen alkotásokat, még a pillanatnyi üzleti siker érdekében sem.

Sikeres szakmai újítást valósított meg a könyvterjesztésben a kolportázssal, könyveknek füzeteként vagy részletfizetésre történő árusításával. Irányítása alatt jelent meg Jókai Mór műveinek százkötetes, Mikszáth Kálmán tizenkét kötetes jubiláris kiadása, valamint Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben című ötkötetes reprezentatív album.

A 20. század első éveire esett a magyar irodalmi műveltség szempontjából nagy jelentőségű Klaszikus Regénytár, majd a Világkönyvtár közreadása. Megszerezte a Pallas Nagy lexikona exkluzív terjesztési és kiadási jogát, amelynek birtokában

elkezdte a Révai Nagy Lexikona publikálását. A 18 kötetes folyam 1910 és 1926 között látott napvilágot (később még két pótkötete jelent meg), az utolsó kötet utószavát már halálos ágyán fogalmazta meg.

„Tárgyilagosság. Amikor a Lexikon kiadását elhatároztuk, arra a kérdésre kellett válaszolnunk, hogy milyen elvi szempontok vezessenek bennünket vitás kérdések tárgyalásánál. Elsősorban világos volt előttünk, hogy Lexikonunknak, amennyire az emberileg csak lehetséges, tárgyilagossá kell lenni. Világos volt előttünk, hogy vitás kérdésekben sem szabad rezonálni és kritizálni és egyoldalúan állást foglalni, hanem közölni kell a különböző fel fogásokat, higgadtan és tárgyilagosan és a művelt olvasóra rábízni, hogy a különböző nézetek között alkossa meg a maga ítéletét. Tárgyilagosan ismeretű, polémiáktól tartózkodó, pártszempontok fölé emelkedő, felvilágosító és tárgyilagossá szellemű ismertetésben látja célját a modern Lexikon.” (Részlet Révai Mór János utószavából – 1926. június vége)

A Révai testvérek könyvkiadói munkásságuk mellett tevékeny részt vállaltak a főváros művészeti életében, a *Nemzeti Szalon* és a *Könyves Kálmán Művészeti Szalon* működtetésében is. Mindketten gyakori képvásárlók voltak, főként a nagybányai és más modern irányzatot képviselő művészek műveit gyűjtötték. Az első világháborútól kezdve élénk publicisztikai tevékenységet is folytatott. Írók, könyvek, kiadók című kétkötetes emlékirata művelődéstörténeti jelentőségű forrás a 19–20. század fordulójának sokszínű könyvkiadásáról, alkotói világról; a mű 2006-ban reprint kiadásban is megjelent. Közéleti szerepet is vállalt, 1901-ben és 1905-ben országgyűlési képviselővé választották a *Szabadelvű Párt* tagjaként. 1926. július 7-én halt meg Budapesten. A *Révai Testvérek Rt.* nem szűnt meg a szerző halálával, csupán a jogutód *Szépirodalmi Könyvkiadó* rendszerváltást követő széthullásával fejeződött be története, de az antikváriumokban még ma is tart.

/Forrás: <http://cultura.hu/kultura/a-revai-nagy-lexikon-foszerkesztoje/>

(F. Iné)

Kettőt hátra – nem lehet kedvezményes az e-könyvek áfája az EU-ban

Az EU tagállamokban a könyvek kisebb áfa kulcs alá eshetnek, mint az összes többi termék és szolgáltatás, és ezt uniós jogszabályban is rögzítették. Magyarországon a könyvek áfája 5%, szemben a szokásosnak mondható 27%-kal. Azonban felmerül a kérdés, hogy az európai jog szempontjából mi is számít könyvnek? Nos, sajnos az *Európai Unió Bírósága* által a múlt héten hozott ítélet szerint az e-könyvek valójában nem is könyvek hanem „elektronikusan támogatott szolgáltatások”, így ezekre nem vonatkozhat a kedvezményes áfa.

Az e-könyveket még az EU sem akarja kulturális terméként azonosítani

Az ítélet minden elektronikus vagy digitális formátumú kiadványra vonatkozik, függetlenül attól, hogy az letöltött vagy webes, úgynevezett stream technológiával megosztott. Az EU Kúria az indoklásban kimondta, hogy a kedvezményes forgalmi adót csak az európai Áfa Direktíva III. Függelékében leírt termékekre lehet alkalmazni, amiben viszont kimondottan csak a nyomtatott könyveket említik. Ugyanezen művek elektronikus formátumú változatát nem tartalmazza a függelék, még az adathordozón vagy eszközön való forgalmazást sem támogatják.

Az ítélet kimondása előtt több országban is a kisebb áfa vonatkozott az e-könyvekre is. Például Franciaországban szintén 5% volt a rájuk vonatkozó forgalmi adó (szemben a hagyományos 20%-kal), vagy említhetjük Luxemburgot, ahol 3% (17% helyett). Ebben a két államban már 2012 óta kisebb adókötelezettség terhelte az e-könyveket, és már ettől az évtől kezdve folyt a jogi vita ennek a módosításnak a törvényességéről. Az előbb említett két uniós tagállam mellett érintett még Olaszország és Málta is az ügyben, ez a két ország még a tavalyi év végén vezetett be kedvezményes adózási kulcsot az e-könyvekre.

EU szinten lehet egy nagyon erős, a hagyományos könyvkiadásban érdekelt vagy nyomdákval rendelkező lobb

Az EU már korábban is szigorított a digitális tartalmak és egyéb elektronikusnak minősülő szolgáltatások adózásán. A 2015 januárjában életbe lépett jogszabály-módosítás lényege az volt, hogy a

vásárolt termékek után nem az eladó cég székhelyét befogadó állam, hanem a vásárló országának áfakulcsa után kell adózni. Ezzel a lépéssel sok esetben megdrágították a vevők számára például az Amazonon való vásárlást, és sok cégnek nem kis informatikai problémát és könyvelési mizériát okoztak, hiszen ezentúl figyelni kell, honnan érkezik a vevő az internetes áruházba és az azonosított országban használt áfakulcsot kell alkalmazni a számlázás során.

Amennyiben az érintett tagállamok a cikk elején említett EU direktíva szerint nem emelik az e-könyvek áfáját záros határidőn belül, úgy azzal kötelezettségzegést követnek el, és ennek megfelelően az Unió jogi lépéseket fog tenni és szankcionál. Luxemburg és Franciaország képviselői erre reagálva kijelentették hogy kampányolni fognak az EU-s áfaszabályozások teljes felülvizsgálatáért, pont az ilyen visszas jogszabályok miatt. *Fleur Pellerint*, a francia kulturális minisztert idézzük: „Folytatni fogjuk a harcot a könyvek technológiai semlegességéért, azaz hogy ugyanazok az adózási szabályok vonatkozzanak mind a nyomtatott, mind az elektronikus könyvekre.”

A hazai fogyasztókat a most hozott jogszabály jelenleg nem érinti, hiszen sajnos az itthon forgalmazott e-könyvekre eddig is a 27%-os áfa vonatkozott. Az ítélet viszont még egy esetleges jövőbeli adócsökkentés reményét is elveszi, hiszen egy itthon hozott e-könyv áfacsökkentési rendelet most

már az uniós joggal is ellenkezne, és kötelezettségzegési eljárás alá vonná Magyarországot.

/Forrás: <http://blog.papirontul.hu/kettot-hatra-nem-lehet-kedvezmenyes-az-e-konyvek-afaja-az-eu-ban/>

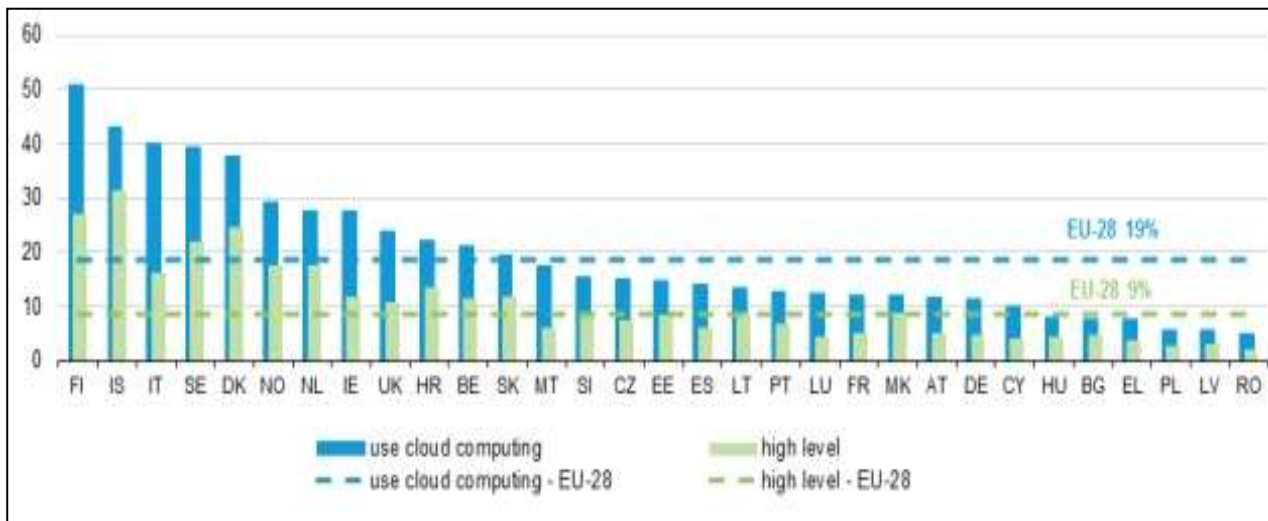
(F. Iné)

Kevés magyar cég használja a cloudot

Egy újabb lista, amelyen Magyarország sajnos a sereghajtók között szerepel. Az EU statisztikái szerint a cloud computingot használó hazai cégek aránya messze elmarad az átlagtól, az éllovas nemzetektől pedig már-már fényévekre vagyunk.

Net mindenhol van, cloud csak elvétve

A 2014-es adatokkal dolgozó felmérés a legalább tíz főt alkalmazó európai cégeknél vetette össze a számítási felhő használatának jelenlegi állapotát az EU-ban. Cloudszolgáltatás igénybevételének az elsődleges feltétele, hogy a vállalat rendelkezzen interneteléréssel. Ez mára gyakorlatilag megszűnt korlátnak lenni, hiszen a kontinens, legalább tíz főt foglalkoztató vállalatai közül szinte mindegyik (97%) csatlakozik a netre. Ráadásul ez az arány nem is mutat kirívóan durva eltéréseket a tagállamok között (1. ábra).

1. ábra Cloudszolgáltatások igénybevételi aránya a 10+ fős cégeknél

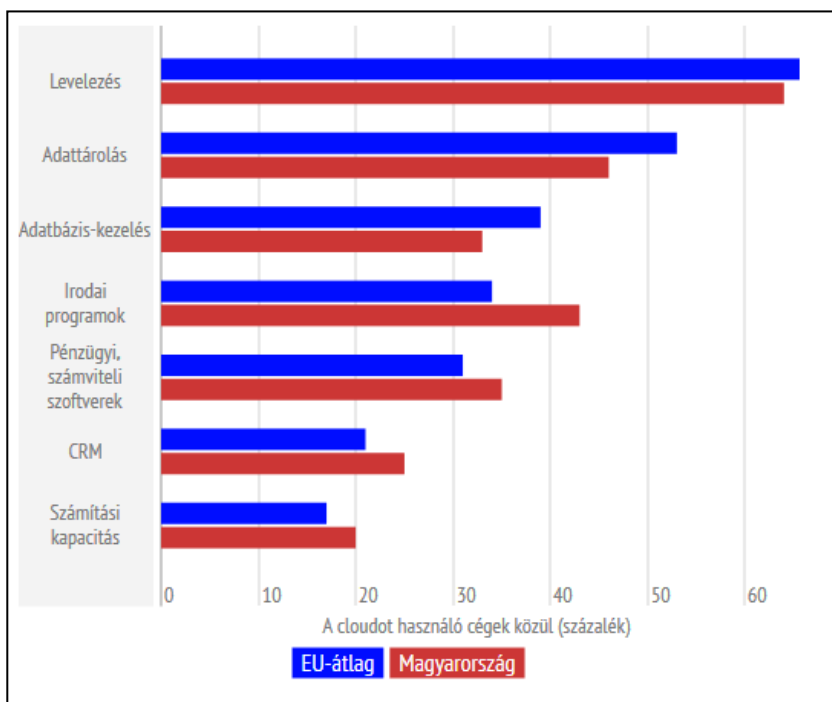
Ehhez képest a cloudszoolgáltatások igénybevétele-nél már óriási különbségek mutatkoznak. Ahogy a fenti grafikonon is látszik, a 28 tagállamban átlagosan nagyjából minden ötödik cég él ezzel a lehetőséggel. A cloudra erőteljesen támaszkodók aránya pedig még a 10 százalékot sem éri el.

Magyarország hátulról a hatodik helyet foglalja el: a 19 százalékos átlaghoz képest mindössze a hazai cégek 8 százaléka nyilatkozott úgy, hogy munkafolyamataikban szerepet kap egy vagy több, számítási felhőn alapuló megoldás. Ehhez képest

a listavezető, jellemzően skandináv országokban 40–50 százalékot ér el ugyanez a mutató.

Itthon kevesen használják, de legalább aktívan

A hazai állapotokat némileg jobb színben tünteti fel, ha kicsit mélyebbre ásva azt is megnézzük, a cloudra támaszkodó cégek pontosan hány féle és milyen jellegű szolgáltatást vesz igénybe (2. ábra). Ebből a szempontból Magyarország már egyáltalán nincs olyan nagy lemaradásban.

2. ábra Cloudszolgáltatások igénybevétele

Cloudszolgáltatások igénybevétele

Ha megnézzük az adatsort, egyértelműen szebb kép rajzolódik ki, hiszen sok területen alig maradnak el az itthoni vállalkozások az uniós átlagtól, néhány témában pedig egyenesen jobb adatokat tudunk felmutatni. Azaz relatíve kevés magyar cég végzi ügyei egy részét a clouddal, ám ezek között a vállalatok között sokan több, a vállalati működést mélyen érintő feladatkörben is megbíznak a számítási felhőben végzett szolgáltatásokban.

Biztonsági aggályok és tudásbeli hiányosságok

A felmérés igyekezett arra is rávilágítani, milyen faktorok akadályozzák a cloud elterjedését. A ne-

gatív tényezők közül kimagaslik a potenciális biztonsági problémák köre: a nagyvállalatok 57, a kis- és közepes vállalkozások 38 százalékánál tartanak például attól, hogy a vállalat falain kívül tárolt adatok esetleg illetéktelen kezekbe kerülnek. Apropos tárolás, a céges adatok fizikai hollétének kérdése szintén kardinális visszatartó erő, hiszen a nagyok 46, a kisebbek 29 százalékánál ez is szerepelt az elbizonytalanító dolgok listáján. Nem véletlen, hogy a szolgáltatók egyre-másra igyekeznek lokális központokat nyitni.

Érdekes, hogy bár a cloud computing esetében általában az előnyök között szokták említeni annak árképzését, a válaszadók körülbelül harmada pontosan a szolgáltatások magas árszintjét említette

negatívumként. Az viszont már kevésbé meglepő, hogy elsősorban a kvv-k esetében jelent visszatarató erőt az információ, az alapos tudás hiánya. Mivel a kisebb cégek harmada nyilatkozott úgy, hogy alapvetően azért nem használja a cloudszoftvereket, mert nem érti világosan annak működését, lehetőségét, így általános ismeretterjesztéssel, a célcsoport tudatos edukálásával az elkövetkezőekben sokat lehetne javítani a fenti arányokon.

/Forrás: <http://bitport.hu/keves-magyar-ceg-hasznalja-a-cloudot/>

(F. Iné)

Magyar nyelvű könyvek a Gutenberg Projekt oldalán

„A világ legrégebbi digitális könyvtára” – ezzel a címmel büszkélkedhet az 1971-ben indult közösségi projekt, melynek célja, hogy digitális formátumban megőrizze az elsősorban írott, szöveges kulturális javainkat. A gyűjtemény ma már több mint 47 ezer kötetet tartalmaz, legnagyobb részük angol nyelvű, de számtalan nemzet – így a magyar – eredeti nyelvű dokumentumai is megtalálhatóak a gutenberg.org oldalon. A szervezők, közreműködők gyűjtéssel kapcsolatos kiemelt elvei közé tartoznak az alábbiak:

- A lehető leghatékonyabb, platformfüggetlen hozzáférés: ennek köszönhetően az összes tartalom több formátumban (egyszerű szöveg, html, epub, prc) letölthető.
- Teljes körű könyvészeti adatgyűjtés: minden elérhető információt igyeksenek begyűjteni a felajánlott, begyűjtött kiadványokról (szerző, cím, kategória, jogi státus, nyelv). Így könnyen kereshetünk a digitális könyvtár rendszerében.
- Csak jogtiszt, közkinccsnek minősülő vagy felajánlott tartalmakat gyűjtenek, elkerülendő bármilyen szerzői jogi problémát.

Mikor minősül valamilyen szellemi alkotás közkinccsnek?

Mindamellet, hogy a közkinccs egy nagyon bonyolult jogi fogalom (következik ez többek között abból, hogy a szellemi alkotások kategóriába rengeteg dolog fér bele, kezdve az iparjogvédelem alá eső szabadalmaktól az emblémákon át a formatervezési mintákig) nagyjából nagyon egyszerűen négy dolog határozhatja meg, hogy a szellemi termék közkinccsnek minősül-e:

1. A szerzője közkinccsnek minősíti vagyis lemond mindenféle, a felhasználás után járó esetleges szerzői jogdíjról, így az alkotás bárki számára szabadon hozzáférhetővé válik. Annak „használatáért” (pl. olvasás, hallgatás) díjat nem kell fizetni.
2. A szerző halálát követő január elseje óta eltelt 70 év. Legutóbb *Rejtő Jenő* művei váltak így közkinccsre, a szerző 1943. január 1-jén hunyt el. 2014. január 1-je óta szinte az összes Rejtő-regény, elbeszélés elérhető a MEK-en.
3. Ismeretlen a szerző. Az alkotó és az esetleg a szerzői jogokra jogosult családtagok ismeretlenek.
4. Van egy speciális eset amikor a mű alkotóját vagy alkotóit nem védi a szerzői jog, mert a tartalom nem eredeti, nem tekinthető kreatív alkotás folyamatoként létrejött terméknek. Például ne próbáljunk meg levédetni egy általunk rajzolt kört vagy négyzetet, mert ez nem a kreativitásunkat, hanem kapzsiságunkat tükrözné csak. Ide tartoznak még más egyszerű ábrák vagy olyan szövegek és grafikák, amik jogszabályokban, szabványokban kerültek rögzítésre (közlekedési táblákon található ábrák).

Hogyan tudunk magyar nyelvű könyveket letölteni a Gutenberg Projekt oldaláról?

A gutenberg.org oldal angol nyelvű, de nem nehezebb eligazodni rajta, mint bármely más oldalon a világhálón. Nagyon egyszerű kis szájtról van szó (ez ne tévesszen meg senkit, a mögötte lévő adatbázis brutális nagyságú és itt van mind a közel 50 ezer könyv) és a dizájn mintha visszaröpítene minket 2 évtizeddel, de talán nem véletlenül van így. Ha van egy kis felesleges pénzmagunk, ne legyünk restek támogatni az oldalt, de ezt akár más típusú felajánlott segítséggel is lehet (digitalizálás, hangoskönyvek készítése). Az oldal készítőivel ilyen szinten felvenni a kapcsolatot azonban már komoly nyelvtudást igényel. Maradjunk egyelőre a magyar könyvek keresgélésénél.

Mi összesen 111 magyar nyelvű digitális művet találtunk az oldalon, az alábbiak alapján:

- Minden könyvnek megvan adva a nyelve, természetesen kereshetünk is rá. Írjuk be a főoldalon a bal felső sarokban található keresőmezőbe pontosan ezt: *!hungarian*
- A találati oldalon máris megjelennek a magyar nyelvű könyvek.
- Bármelyikre kattintva a újabb két fül érhető el az egyik a „Download”, ezen találjuk különböző formátumokban a letölthető tartalmakat.

- A „Bibrec” fülön a könyvészeti adatokat érhetjük el.

Jó olvasgatást kívánunk!

Természetesen a MEK-en is megtalálhatóak ezek a művek ott azonban sok nem tölthető le epub vagy prc formátumban. Ezért érdemes néhanapján körülnézni és lefuttatni egy keresést magyar nyelvű könyvekre a Gutenberg Projekt oldalán: ha kerül ki új cím, az biztos, hogy egyszerre több formátumban elérhető lesz.

/Forrás: <http://blog.papirontul.hu/a-gutenberg-projekt-1/>

(F. Iné)

Magyar siker a Barack Obama-könyvtár tervpályázatán

Amerikában régóta hagyománya van az egyes elnökök munkássága alatt született dokumentumok archiválását, nyilvános kutathatóságát szolgáló intézmények létrehozásának. A legújabb központ ennél több, egy nyitottabb közösségi hely kíván lenni. Nemzetközi tervpályázatán *Palotai Dániel* munkáját különdíjban részesítették.

Amerikában, országszerte több elnöki könyvtár és archívumot tart fent a nemzeti archívumok hálózata és számos magánalapítvány. A jövőbeli *Barack Obama Elnöki Könyvtár és Múzeum* megvalósítására 2014-ben kiírt tervpályázat több tervezőt és várost is megmozgatott. A hivatalosan bő egy éve bejelentett elképzelés szerint a 44. amerikai elnök munkásságát végigkövető történeti, politikai és jogi gyűjtemény, könyvtár és múzeum mellett egy közösségi oktatási központot kíván létrehozni a *Barack H. Obama Alapítvány*. A pályázati nyitottságával el szeretnék kerülni a korábbi hasonló jellegű intézmények egyoldalúságát, zártságát és valóban egy közösségformáló, aktív, nyitott központot szeretnének megvalósítani.

Több város és intézmény „verseng” az elnöki könyvtár és múzeum létesítésének jogáért, az utolsó körbe két chicagói, a New York-i Columbia és a honulului Hawaii Egyetem jutott be, ezek közül választ az alapítvány, majd jelenti be a nyertes helyszínt márciusban *Michelle Obama*. A két intézménnyel is versenyben maradt *Chicagóban* – Obama a város jogi egyetemén oktatott és szenátorként szintén itt kezdte meg politikai karrierjét is – az 1885-ben alapított *Chicago Architectural Club* a tavalyi év második felében írt ki nyílt, titkos, nemzetközi ötletpályázatot az intézmény megvalósításához. Az elképzelés szerint a gyűjtési és kutatási funkciók mellett a központ nagy hangsúlyt fektet majd a közösségi célok, polgári kezdeményezések megvalósítására, egy kritikus, aktív állampolgárságra oktató civil fórum kíván lenni.

Külföldjében részesült *Palotai Dániel* – újrarendelésére kiírt ötletpályázaton ért el 3. helyezést –, aki egy több kockából összeálló kubusban, Rubik-kockaszerűen összeállva olyan flexibilis teret tervezne a Chicago folyó partjára, amelyben a különböző funkciók egy-egy kockányi egységbe költözhetnek, az egységek pedig tetszőlegesen egymásba nyithatók, vagy elzárhatók egymástól. Ugyanakkor a változó belmagasságok is különböző térrelmennyel szolgálnak, így a látogató találhat teljesen intim kis helyiségeket és nagy, a városra nyitott világos kiállítótereket egyaránt. A földszinten a külső és belső terek szinte egybefolynak, a különböző plafonmagasságokkal pedig itt rajzolódna ki leginkább a térrel való játékosság, majd mindez visszaköszönne az épület felsőbb szintjein elhelyezkedő olvasótermekben, kiállító- és közösségi helyiségekben.

Az épület aktív kapcsolatban állna a várossal, a környezettel és a körülötte kialakítandó folyóparti parkkal. Itt is a variálhatóságra kerülne a fő hangsúly, kezdve a nagyszabású szabadtéri kiállítóhelyektől a megbúvóbb kis terekig, teraszokig. A könyvtár körüli folyópart kötné össze a város meglévő beépített terét az alatta meghúzódó vízfelülettel, szabad lejárást, pihenési és különböző aktivitási lehetőséget biztosítva a járókelőknek. Az épület anyaghasználatában pedig a földszint tömör, durva betonfelülete és az emeletek könnyebb, átláthatóbb, világosabb üvegtáblái közötti kontrasztra épít, ezzel is szétválasztva a lüktető városi fórum és a nyugodtabb, intimebb terek világát.

/Forrás: <http://epiteszforum.hu/magyar-siker-a-barack-obama-konyvtar-tervpalyazatan/>

(F. Iné)

Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa

A Könyvtári Intézet teszt jelleggel elérhetővé teszi az EMMI által támogatott, új könyvtári metaadatbázisát, a *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisát*, amely a *Nyilvános Könyvtárak Adatbázisa* és a *Minerva Gyűjtőköri Adatbázis* teljes összevonásával jött létre, illetve több évre visszamenően tartalmazza a könyvtárak éves statisztikai adatait is.

Az adatbázis keresőfelületét úgy alakítottuk ki, hogy a könyvtárlátogatók és könyvtárosok számára egyaránt könnyen kezelhető legyen, és mindkét célcsoport könnyedén megtalálhassa az őt érdeklő adatokat. A következő időszakban várjuk a működéssel kapcsolatos visszajelzéseket, melyeket figyelembe véve a végleges verzió bemutatására április 1-jén, a Networkshop konferencián kerül sor.

Az új felület szolgáltatásai:

- keresés könyvtárnévre, településre, irányítószámra, könyvtárvezetőre,

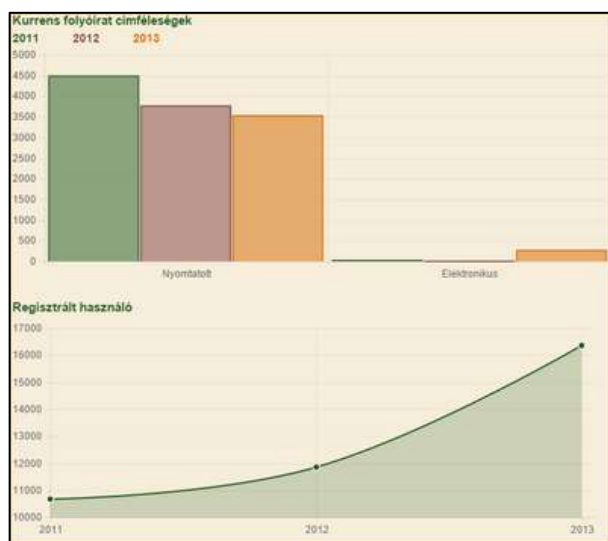
- szűkítés megyére, könyvtártípusra, gyűjtőkörre, a nyilvános könyvtárak jegyzékében szereplő könyvtárakra,

- könyvtárak keresése helymeghatározás alapján 5-10-25-50 kilométeres körben,

- a találatok megjelenítése térképen,

- az éves könyvtári statisztikai adatok elérése több évre visszamenően, ezekből grafikonok generálása az egyes könyvtárakra vonatkozóan,

- részletes adatlap az adatbázisban található könyvtárakról - térképpel, útvonal-tervezési lehetőséggel, műholdképpel kiegészítve.

Felhívjuk figyelmüket, hogy kizárólag az új adatbázis működésével kapcsolatos visszajelzéseket várunk. A könyvtárakról tárolt adatok aktualizálásához, javításához külön adminisztrációs felületet

teszünk elérhetővé a könyvtáraknak, ahol közvetlenül – bizonyos adatok esetén a Könyvtári Intézet jóváhagyásával – saját maguk biztosíthatják könyvtáruk és fiókkönyvtáraik adatainak frissességét az adatbázisban. Az adminisztrációs felület eléréséhez szükséges információkat a következő hetekben fogjuk a könyvtárakhoz eljuttatni az utolsó éves statisztikában megadott központi e-mail címre. A korábbi Nyilvános Könyvtárak Adatbázisa és Minerva Adatbázis kereső- és kezelőfelületei néhány napon belül már nem lesznek elérhetők.

/Forrás: <http://ki.oszk.hu/content/magyarorsz-gi-k-nyvt-rak-adatb-zisa/>

(F. Iné)

Megnyitotta kapuit a felújított mórhalmi könyvtár

Május 12-én 9 óra előtt pár perccel tucatnyi kiolvasott könyvvel a táskájukban várták a lelkes olvasók, hogy a könyvtárból végre újakat választhassanak helyettük. Minderre február közepe óta nemcsak a látogatók, hanem a *Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Községi Ház* dolgozói is nagyon vártak.

Február 14-én zárt be a mórhalmi könyvtár épülete felújítási munkálatok miatt, amire pályázati forrás biztosított lehetőséget. A város egyik legrégebbi épületére kívül-belül ráfért a modernizálás, s a nyitás napján elmondható: érdemes volt rá várni. A könyvtár teljes fűtéskorszerűsítésen, nyílászáró-cserén és festésen ment át, új légtechnikát, riasztórendszert, padlót, valamint az energiatakarékoság jegyében napelemeket is kapott. A zárva tartás ideje alatt a tető is megújult, valamint az informatikai rendszer is korszerűvé vált a városi könyvtárban. A könyvtárosoknak 3 hét alatt sikerült újra berendezni a felújított épületet, mely idő alatt közel 22 ezer könyvet pakoltak vissza a Piaccsarnokból az eredeti helyükre.

„A nyitás pillanataiban máris sok munka várta a könyvtár dolgozóit, de nem bánják, hiszen végre azt csinálhatják, amit a legjobban szeretnek” – mondta boldogan az intézmény vezetője, *Berta Gyuláné*. A könyvtáros hozzátette: „jelenleg minden szolgáltatást a korábbiakhoz hasonlóan el tudunk látni a betérő olvasó kívánsága szerint, de néhány apróság még hiányzik a komfortérzethez: a *Nemzeti Kulturális Alaphoz* benyújtott pályázat elbírálására várnak, melyen új függönyöket és

szőnyeget szeretnének beszerezni. Amint az utolsó kép is a helyére kerül a falon, máris otthonosabbá, szerethetőbbé válik a könyvtárunk.”

Május 18-tól régi helyén folytatják ügyfélfogadásukat a *Dégáz* és a *Démász* munkatársai is, illetve hamarosan a *Vöröskereszt*, illetve a *Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat* is újra a Községi Ház épületében fogadja ügyfeleit.

/Forrás: <http://szegedma.hu/hir/szeged/2015/05/megnyitotta-kapuit-a-felujitott-morahalmi-konyvtar.html/>

(F. Iné)

Mi az e-könyv? Az e-book történet száz éve már elkezdődött

„Igazság vagy gyönyörködés?”, „Mit tanulhat egy bölcsész az országúti kerékpársportból”, „Bölcsészet az informatikában” – ilyen és hasonló címek jellemzik az *ELTE Bölcsészettudományi Karának* kiszámíthatóan nagy érdeklődéssel várt konferenciáját. A meeting pontos elnevezése: *Dialogus*, időpontja: 2015. márc. 12–13.

„*E-book előzmények az offline világból: az avantgarde művészetek könyvmegújítási kísérletei és a mai e-könyv kultúra kapcsolódási pontjai*” címmel tart előadást *Kerekes Pál* a rendezvény első napján, délelőtt. A prezentáció azt idézi fel, hogy a nyomtatott könyv korszakában is jelentettek már olyan alkotók, akik a maihoz hasonló könyvtörekvéseket próbáltak megvalósítani. Természetesen még számítógép nélkül, de mégis, már az információs technológiával rokonítható módon.

Még nem volt e-könyv, de a hypertext térhódítása első pillanataiban, a webes olvasás kezdetén is az

elemzők hamar felismerték: az elágazásokkal, linkekkel kreált szöveg nem előzmény nélküli. David Bolter – Michael Joyce: Hypertext and Creative Writing esszéjében olvasható: *A szöveg lineáris szerkezetének lebontása, azaz a hipertext-szerű mű-konstrukció tulajdonképpen a XIX. század végéhez köthető kísérleti irodalom tradíciójához tartozik: a szürrealizmushoz, lettrizmushoz, dadaizmushoz, képvers-alkotásokhoz.*

Eredetiben: ...by disrupting the stability of the text, interactive fiction belongs in the tradition of experimental literature (if I may use this oxymoron) that has marked the twentieth century — the era of modernism, futurism, Dada, surrealism, letterism, the nouveau roman, concrete poetry, and other movements of greater or lesser influence.

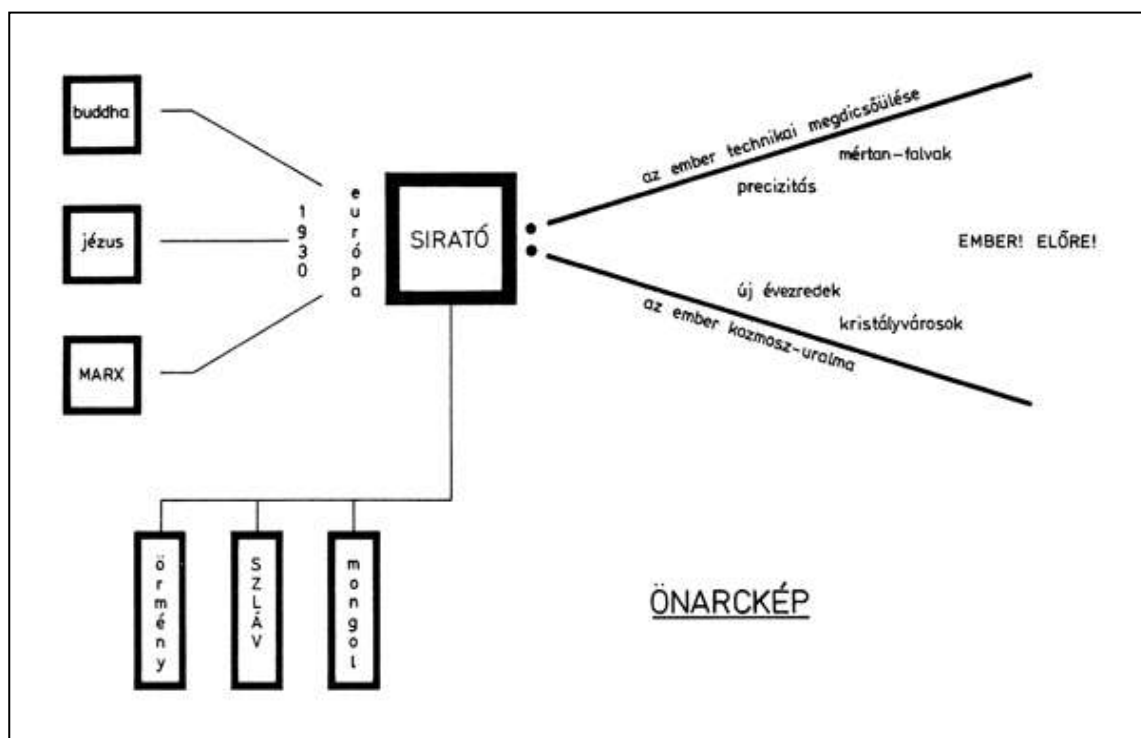
A felsorolt izmusokhoz kapcsolódnak magyar kezdeményezésű irányzatok is. *Sirató Károly** glogoizmusa, dimenzionizmusa (kiáltványát a kor nagy művészei írták alá világszerte) egy teljesen mai hangzású megállapítást is tesz 1928-ban: *“A glogoizmusnak tömegekhez szóló előadási formája a villanyvers.”* Természetesen nem képernyőn

olvasható irodalmi művekre gondolt, hanem a nagyvárosi neon transzparenszen, fényreklámokon tolakodó szövegekre.

„Palatáblák katakombáiban születik a Papírember” – írja Sirató Károly. Az avantgard magát a nyomtatott könyvet is enyészetre küldte volna (Marinetti: Romboljátok le a múzeumokat, könyvtárakat!). Megmaradt-e továbbhasználható örökség az avantgard egykori lázadásából? Erre a kérdésre keres válaszokat Kerekes Pál előadása a Dialógus konferencián.

Az e-könyv és az avantgard kapcsolatáról: Kerekes Pál – Kiszl Péter: E-book krónika: fejezetek az elektronikus könyv történetéből. *Korunk, 2014. október.*

* Sirató Károlyt többnyire Tamkó Sirató Károly néven ismerjük, mint gyerekvers szerzőt, fordítót. A húszas-harmincas években még Sirató Károlyként adta ki könyveit, a kiáltványait is így írta alá.

1. ábra Egy síkvers példa. Sirató Károly: Önarckép

Olvassunk ingyen e-könyvet!

Manapság már nem feltétlenül kell e-book (e-könyv) olvasni ahhoz, hogy elektronikus formában olvassunk könyvet. Az alábbi alkalmazások segítségével számítógépen, okostelefonon vagy tableten is megtehetjük – még hozzá ingyen.

Google Könyv Áruház

A *Google Play Áruház*nak van egy külön „könyvesboltja”, amely 2013-ban érkezett meg Magyarországra. Azóta már egyre több magyar nyelvű könyv található a kínálatban, a klasszikus irodalomtól a kortárs művekig. A letöltött könyveket a telefonunkon, a tabletünkön, a számítógépünkön azonnal megtaláljuk, ha bejelentkezünk a Google-fiókunkba. Ha pedig reggel a laptopon kezdtük el olvasni az egyik kedvenc könyvünket, útközben okostelefonunkon, később tabletünkön is folytathatjuk, és mindig onnan, ahol korábban abbahagytuk.

Alexandra Olvasó

Ez az alkalmazás 25 könyvet kínál, amelyekhez – ha letöltjük – offline módban is bármikor hozzáférhetünk. *Gárdonyi Géza*, *Faludy György* és *Rejtő*

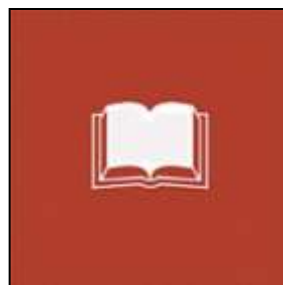
Jenő klasszikusai mellett a kortárs szerzők művei közül is válogathatunk. A könyvekhez megjegyzéseket is fűzhetünk, a számunkra fontos részeket pedig kiemelhetjük, továbbá lehetőségünk van egyéni beállítások – például betűméret és éjszakai mód – alkalmazására is. Az applikáció a *Windows Phone Áruház*ból tölthető le.

Wattpad

A Wattpad egy nemzetközi írói közösséget takar, a honlapjukon és az alkalmazáson belül pedig nemcsak olvasni tudunk, de mi magunk is feltehetjük a saját írásainkat. A kínálatban főként a romantikus és az ifjúsági regények dominálnak. Magyar nyelven ingyen olvashatunk novellákat, történeteket, de ezek többsége (még) nem túl ismert alkotók művei. Az alkalmazás a *Google Play Áruház*ból tölthető le.

MEK Olvasó

Az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtárának hivatalos alkalmazása, amelyel az adatbázisukban szereplő könyveket olvashatjuk el. A *Windows Phone Áruház*ból letölthető applikációval a könyveken belül oldalszámra is rákereshetünk. Könyvjelzőt is használhatunk, hogy kényelmesen folytathassuk az olvasást onnan, ahol legutóbb abbahagytuk.

/Forrás: http://www.blikk.hu/blikk_életmod/olvassunk-ingyen-e-konyvet-2341059/

(F. Iné)

Sziesztázz az egyetemi könyvtárban!

Szórakoztató, friss, ismeretterjesztő és pihentető könyvek válogatása várja az SZTE Klebelsberg Könyvtár látogatóit az I. emeleti olvasóteremben a bejáratú ajtóval szemben lévő „SZIESZTA polcon”.

„Buszon, vonaton, villamoson, órák közt, délben, este: olvass valami könnyűt, minden hónapban mást. Válogass kedvedre és hozd vissza minél előbb az elolvasott könyvet!” Ez a két mondat áll az SZTE Klebelsberg Könyvtár legújabb polcának oldalán.

Az egyetemi bibliotéka évek óta végez látogatói körében olvasói elégedettségfelmérését. Legutóbb sokan jelezték, hogy szívesen olvasnának „könnyedebb” irodalmi műveket is. Ezért a könyvtár munkatársai SZIESZTA polccal várják a látogatókat. Megtalálhatóak itt a legfrissebb krimik, a romantikus könyvek, az ismeretterjesztő művek is. A szabadidős tevékenységekkel, például a sporttal, gasztronómiával, kertészkedéssel kapcsolatos irodalom is ide kerül – tudtuk meg Sümeginé Lehotai Edit könyvtárostól. Az egyetemi bibliotéka munkatársa hozzátette: a polc anyagát az olvasói kérések alapján rendszeresen frissítik. Mivel a polc funkciója, hogy az itt elhelyezett példányok minél sűrűbben és gyorsabban cserélődjenek az olvasók kezében, így csak 4 hétre kölcsönözhetőek és nem hosszabbíthatók a dokumentumok. A lelkes olvasók a polcon elhelyezett színes post-iteken írhatják meg, hogy mit olvasnának még, mi a véleményük az új gyűjteményről vagy az elolvasott könyvről.

Érdeemes tehát betérni a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárába, ha a sok tanulnivaló és kötelező olvasmány mellett egy kis sziesztázásra vágyunk!

Forrás: <http://www.u-szeged.hu/sztechirek/2015-februar/sziesztazz-egyetemi?objectParentFolderId=19355>

(F. Iné)

Tanulni még mindig jobb papírból, az USA-ban is

Bár a táblagépek és e-könyv olvasók, és úgy általában a számítógépek egyre inkább felváltják a hagyományos könyveket az amerikai általános és középiskolákban, de a főiskolások nagy része még mindig a hagyományos tanulási módszereket részesíti előnyben. Egy új közvélemény-kutatás szerint – ami 100 felsőoktatási intézmény 1200 hallgatóját érintette – az derül ki, hogy az Egyesült Államok egyetemistái és főiskolásai még mindig inkább hagyományos könyvekből tanulnak, mint digitális eszközökből.

Ha összeadjuk az összes digitális eszközt (beleértve az asztali számítógépeket, okostelefonokat, és egyéb, a táblázatban nem szereplő kiegészítőket), akkor ugyan megelőzik a nyomtatott könyveket, de a kutatási jelentéseken, az órarendeken és egyéb feladatütemezéseken kívül a tanulók még mindig sokkal inkább a papíralapú dokumentumokat kedvelik az egyéb lehetőségek helyett. A kutatások adatai esetében ez teljesen érthető, hiszen számos amerikai egyetem és főiskola már bedigitalizálta a teljes dokumentum-gyűjteményét, ráadásul az internet segítségével sokkal könnyebb ezt a feladatot online elvégezni, mint a könyvtárakat bűjni.

A kutyuk azért az óráról már nem hiányozhatnak

Egyes vélemények szerint ez azért van így, mert a hallgatók sokkal jobban tudnak fókuszálni a hagyományos könyvekből való tanuláshoz az anyagra, kevesebb a zavaró tényező (ugye a nyomtatott könyvek olvasásánál nem lehet egy kattintással a facebookra felmenni vagy filmet nézni inkább). De lehetséges az is, hogy a mostani főiskolás generációnak még nincsen igazi tapasztalata a táblagépeken és e-könyveken való tanulással kapcsolatban, hiszen ezek csak az utóbbi időben terjedtek el igazán. Az első állításnak ad igazat Jordan Schugar professzor, aki a West Chester Egyetemen tanít. Megfigyelte, hogy azok a diákok, akik e-könyvolvasóból vagy táblagépből tanultak, kevésbé teljesítettek jól a témát kikérdező teszteken, mint azok, akik nyomtatott könyveket használtak.

Persze ahogy fejlődnek a különböző eszközök, úgy közelít az olvasási élmény a papíron való befogadás szintjéhez, és az ezeken való könnyebb

jegyzetelés és kijelölési lehetőségek miatt valószínűleg egyre több főiskolai hallgató fogja őket használni. Egyébiránt a mostani amerikai általános és középiskolás generáció pedig már szinte kijelzővel a kezében nő fel...

/Forrás: <http://blog.papirontul.hu/a-tanulni-meg-mindig-jobb-papirbol-az-usa-ban-is/>

(F. Iné)

Több e-könyvolvasót adnak el – az áruk marad

A PocketBook szerint az idei trendek középpontjában a felhőalapú szolgáltatások és a felhasználói élményt növelő alkalmazások fejlesztései állnak.

Az e-olvasók eladási száma 2014-ben az előző évhez képest 30–40 százalékkal nőtt Európában, míg a világszerte növekedés üteme elérte a 20 százalékot. A 2015-ös piaci trendek középpontjában a szolgáltatások fejlesztése és a tartalomfogyasztás kényelmét növelő felhőalapú megoldások bővítése áll.

A jelenlegi hardverszintű fejlesztések hagyományosnak mondhatók, a közeljövőben nem várható igazán jelentős változás az e-könyvolvasók felépítésében. Ez azt jelenti, hogy a készülékek ára sem fog számottevően változni: a termékfejlesztések fókuszában a szoftver áll.

A mai e-könyvolvasók kényelmes olvasásélményt nyújtanak. A felhasználóknak azonban ennél többre van szükségük: kényelemre vágnak a tartal-

lommal való interakció minden egyes fázisában a vásárláson keresztül a szállításon át az adattárolásig. Az ilyen rendszerek kiépítéséhez a kulcs a felhőalapú technológiák használatában rejlik.

Az e-olvasás népszerűsége világszerte stabil, és folyamatos növekedést mutat, ez a trend pedig a magyar piacon is érvényesül. A KSH adatai szerint 2012-ben a digitális könyvek, valamint e-könyvek forgalma meghaladta a félmilliárdot (535 millió Ft-ot tett ki), ez a szám 2013-ra 862 millió Ft-ra nőtt. A fogyasztók egyre szélesebb körben fedezik fel az e-könyvpiac által nyújtotta előnyöket, mint amilyen a fényviszonyoktól független olvasás, a szemkímélő kijelző, a csekély energiafogyasztás.

/Forrás: <http://www.hirado.hu/2015/03/20/tobb-e-konyv-olvasot-adnak-el-az-aruk-marad/>

(F. Iné)

Újranyomatják a Vizsolyi Bibliát

A Reformáció ötszázadik évfordulója alkalmából, 2017-re kívánják elkészíteni és kétszáz példányban kiadni a Vizsolyi Bibliát, adta hírül az MTI. A szerdán megkezdődött munka fő kuriózumát a vízimalom által hajtott korhű nyomdagép, a rongypapír és a kézzel vésett betűk használata adja.

Némi történelem

Lényegében két jeles vallástörténelmi esemény sikerült egy tető alá hozni: az alkalom, amire a Biblia készül, a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulója lesz, az ember pedig, aki előtt tisztelgünk *Károlyi Gáspár* református prédikátor, aki elsőként fordította a teljes Bibliát magyar nyelvre.

Károli – ahogy protestáns berkekben nevezik – eredeti neve egyébként Radicsics Gáspár, magát a szülővárosa, Nagykároly után nevezte Carolinak vagy Carolinusnak. Életművét, a Biblia teljes magyar fordítását 1586-ban kezdte meg, néhány lelkes társával. A *Rákóczi Zsigmond* erdélyi fejedelem és *Dobó István* által támogatott munkát 1589-ben kezdték Vizsolyban. A 700-800 példány kinyomtatását három év alatt fejezték be. Mára ötvennégy példány maradt fenn, s csak huszonnégy található Magyarországon. A nagyszabású munkában jelentős érdemei voltak *Mantskovits Bálint*nak is, aki korának egyik leghírhedtebb nyomdászmeztosa volt.

A reformációt, mint történelmi eseményt itt most elegánsan átugornám, mindenki tudja, meg a történelemtanároknak is kell valamiből élni...

A munkafolyamat

A nyomtatás folyamatának Rákóczi Zsigmond hajdani kúriája biztosítja a helyet. Itt állították fel – amennyire kideríthető, illetve lehetséges volt, az eredeti helyen – az újjáépített vízimalom-meghajtású nyomdagépet, itt gyártják a korhű rongypapírt, valamint kézzel kivésték a betűk előállításához szükséges háromszázhetvenöt darab verőtövet. A projekt megálmodói arra törekedtek, hogy a lehető

legtöbb részletében korhű legyen a történelmi Biblia újranomása.

A kétszáz példányban kiadni kívánt Biblia nyomtatását szerdán kezdték meg, János Evangéliumának első két oldalával, a befejezését pedig 2017. okt. 30-ra tervezik.

A munka kezdete

Tőkés László (volt királyhágómelléki református püspök, jelenleg európai parlamenti képviselő) kérték fel a munka fővédnökének, így a mű valószínűleg helyet kaphat a 2017-es európai ünnepi rendezvénysorozatban. A munka megkezdése alkalmából tartott beszédében azon emberek munkáját méltatta, akik anno lehetővé tették, hogy magyar nyelven is megjelenhessen a Szentírás, valamint kiemelte mindennek a kulturális értékét, továbbá hatalmas egyház- és nyelvtörténeti jelentőségét.

Daruka Mihály a projekt megálmodója, a Rákóczi-kúria és az Öreg Nyomdász Vendéglő és vendégház tulajdonosa emelkedett hangnemben beszélt mindazokról, akik idejüket, pénzüket és erejüket nem sajnálva dolgoztak, ezzel lehetővé téve a Szentírás újranomtatását. Elmondta továbbá, hogy a vállalkozás bevételeit arra szánja, hogy felújítsa a Mantskovits Biblianyomtató műhelyt, valamint helyreállítsa a Rákóczi-kúriát.

/Forrás: <http://konyvultura.kello.hu/konyvultura/2015/02/biblia-ujral>

(F. Iné)

Tisztújítás a Magyar Könyvtáros Egyesületben

2015. május 6-án Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban az idén 80 éves MKE közhasznú és tisztújító küldöttközgyűlést tartott.

A küldöttközgyűlés az MKE elnökévé **Barátné dr. Hajdu Ágnest**, főtitkárává **Gerencsér Juditot**, az Ellenőrző Bizottság elnökévé **Dr. Amberg Esztert** választotta.

Elnökségi tagok lettek:

Buzai Csaba
Eszenyiné dr. Borbély Mária
Fehér Miklós
Kiss Gábor
Oros Sándor
Dr. Redl Károly
Takáts Béla

Az elnökség póttagja lett:

Venyigéné Makrányi Margit
Zsigáné Kóródy Judit

Az MKE Ellenőrző Bizottság tagja lett:

Elekes Eduárdné
Dr. Hangodi Ágnes
Koglerné Hernádi Ágnes

/Forrás: *Katalist.hu*

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

Berke Barnabásné
Drótos László
Fekete Rita
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Holl András
Maczelka Árpád